

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Postavení žen na trhu práce v České republice

The position of women on the labour market in the Czech Republic

Josef Soušek

Vedoucí práce:	PhDr. Zuzana Kubišová
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Dějepis a základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Postavení žen na trhu práce v České republice vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. 4. 2015

.....

podpis

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Zuzaně Kubišové za odborné vedení, cenné rady a profesionální pomoc při zpracování bakalářské práce. Rovněž bych rád poděkoval Petře Krejčové nejen za její podporu při mém studiu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zaměřuje na postavení žen na trhu práce v České republice. Hlavní důraz je kladen na popis rozdílného postavení žen a mužů na současném trhu práce, který je předkládán na základě odborné literatury a provedených sociologických výzkumů. Zvláště jsou v práci probírána témata vzdělání žen a mužů, genderová struktura trhu práce a platové ohodnocení žen a mužů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Postavení žen, feminismus, trh práce, Česká republika, nerovnost, vzdělání, platové podmínky, ženy, muži.

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the position of women on the labour market in the Czech Republic. The main emphasis is put on a description of different position of women and men on the contemporary labour market, which is presented on the basis of scholarly literature and sociological researches. In this thesis there are discussed themes of education of women and men, gender structure of the labour market and salary conditions of women and men particularly.

KEYWORDS

Position of women, feminism, labour market, Czech Republic, inequality, education, salary conditions, women, men.

Obsah

Úvod.....	7
1 Vymezení základních pojmů.....	11
1.1 Gender	11
1.2 Přístupy ke genderu	13
1.2.1 Strukturně funkcionalistická definice genderu.....	13
1.2.2 Feminismus	14
1.2.3 Transformativní teorie genderu.....	15
1.3 Genderové stereotypy	16
1.4 Genderová socializace	17
2 Vzdělání žen a mužů v České republice.....	18
2.1 Volba povolání	19
2.1.1 Genderové stereotypy jako faktor ovlivňující volbu povolání.....	19
2.1.2 Role školy v rozhodování o povolání.....	21
2.2 Dosažené vzdělání žen a mužů v České republice	22
2.2.1 Střední školy bez maturity.....	24
2.2.2 Střední školy s maturitou.....	24
2.2.3 Vyšší odborné školy	25
2.2.4 Vysoké školy	26
3 Faktory ovlivňující počátky pracovních drah žen.....	28
3.1 Vliv genderové normy na výběr prvního povolání.....	28
3.2 Role společenských a institucionálních změn	29
3.3 Vliv sociálního a lidského kapitálu při vstupu na trh práce	30
3.4 Role individuálních faktorů při vstupu na trh práce	31
4 Ženy na trhu práce v České republice	33
4.1 Ženy ve statistických ukazatelích	35

4.2	Genderová segregace českého trhu práce	38
4.2.1	Horizontální segregace trhu práce v České republice	40
4.2.2	Vertikální segregace trhu práce v České republice	43
4.2.3	Důsledky genderové segregace	45
4.3	Genderové nerovnosti ve mzdách.....	46
4.3.1	Mediány hrubých mezd žen a mužů v České republice	48
5	Přístup žen k práci	55
	Závěr.....	57
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	61
	Seznam tabulek a grafů uvedených v textu	65
	Seznam příloh	68
	Tabulky	69

Úvod

Pro naši společnost je charakteristické, že práce je považována za nedílnou součást života každého z nás. Při vstupu do zaměstnání se jedinec dostává do určité struktury dané společností a může tím získat prostor k vlastní seberealizaci a emancipaci. Podstatná část sociálního statusu každého člověka je v moderní společnosti odvozena od jeho zaměstnání. Ostatně, často je jednou z prvních otázek, které zazní při seznamování s druhými lidmi, kde daný člověk pracuje nebo čím se živí. Proto je otázka, kterou si jednoho dne položí každý člověk, čím by se v budoucnu chtěl/la živit a co bude dělat po základní škole, zda bude dál studovat a na jakou školu se přihlásí, považována za životně důležitou.

Každá společnost ovšem vytváří podmínky pro uchazeče a uchazečky o daná povolání a tím produkuje stereotypy ve vzdělání a následně na trhu práce. Pokud se jedná o stereotypy týkající se mužů a žen na trhu práce, hovoří se o tzv. genderové nerovnosti na pracovním trhu. To znamená, že některá zaměstnání a spolu s nimi i na tato zaměstnání připravující obory jsou definovány skrze genderové stereotypy, čímž dochází k nerovnému postavení mužů a žen na trhu práce. Tyto nerovné podmínky poté ovlivňují chování některých mužů a žen při volbě povolání a následném působení na trhu práce.

V české, respektive československé sociologii se mezníkem ve zkoumání genderu na trhu práce stalo období po roce 1989. Bylo tomu tak ze dvou podstatných důvodů. Zaprvé došlo k demokratizaci společnosti, kdy Československo po Sametové revoluci postupným vývojem přešlo z komunistického režimu k demokratické formě vlády. Po zrušení cenzury mohly oficiálně vznikat studie a práce, které se zabývaly problematikou genderu, protože to nebylo do roku 1989 oficiálně možné. Zadruhé se naše ekonomika transformovala z direktivně řízené na tržní hospodářství. Tím se na trhu práce otevřely nové možnosti pro pracovní kariéry mužů a žen a spolu s nimi nové nerovnosti a ve výsledku také nová témata pro genderová studia.

Tato práce se zaměřuje na postavení žen na trhu práce v České republice v letech 1993 až 2013 z pohledu genderových nerovností mezi muži a ženami. Nicméně gender a genderové nerovnosti se vyskytují i v dalších oblastech lidského života, například v rodině, manželství, vzdělání, v placené a neplacené práci, apod. Genderové nerovnosti na trhu práce nelze tedy považovat za individuální záležitost, ale naopak za součást genderových nerovností v celé společenské struktuře. Z tohoto důvodu se zaměřím i na otázku genderové problematiky ve vzdělání, protože na základě vzdělání poté ženy a muži uplatňují své znalosti, schopnosti a dovednosti na trhu práce.

Konkrétně se tedy ve své práci zaměřím zaprvé na to, jakým způsobem ovlivňuje gender v české společnosti výběr vzdělání a tedy i výběr budoucího povolání žen. V souvislosti s touto otázkou budu sledovat, které studijní obory v České republice ženy upřednostňují a jakého dosahují vzdělání. Zadruhé budu sledovat, jaké faktory ovlivňují ženy při vstupu na trh práce. Zatřetí se budu věnovat tomu, v jakých pracovních odvětvích jsou ženy nejvíce zaměstnávány a jakým způsobem to ovlivňuje jejich postavení na trhu práce s důrazem na rozdíly ve mzdách mezi muži a ženami. Na závěr se zaměřím na porovnání přístupu žen a mužů k placené práci. Ačkoli se zabývám postavením žen na trhu práce, tak rovněž porovnam situaci žen s postavením mužů na pracovním trhu, protože na základě rozdílného postavení obou pohlaví lze lépe poukázat na genderové nerovnosti.

Jsem si vědom faktu, že v souvislosti s postavením žen na trhu práce opomím mnoho dalších dílčích témat, která se podílejí na charakteristice postavení žen na pracovním trhu v České republice. Těmito tématy jsou například: postavení matek s dětmi na trhu práce, založení rodiny v souvislosti se vstupem jedinců na pracovní trh, problematika žen v řídicích pozicích, ženy v politice, atd. Tato témata neopomím proto, že bych je považoval za méněcenná, ale je tomu tak z důvodu, že se ve své práci snažím o obecný popis postavení žen na pracovním trhu, nikoli z pohledu specificky zaměřené problematiky.

K vypracování této práce volím metodu, v jejímž rámci budu vycházet z odborné literatury, která se věnuje genderové problematice jak v obecné rovině, tak v souvislosti se vzděláním a s trhem práce v České republice. Významné místo

mezi touto literaturou zaujímají konkrétní sociologické výzkumy a rovněž výzkumy a data Českého statistického úřadu. Dále vycházím z feministické filosofie v tom smyslu, že se hlásím k přesvědčení, že každé sociologické zkoumání podléhá do určité míry subjektivitě a sociálnímu postavení autora či autorky.¹ Podle feminismu má každé sociologické zkoumání dvojí charakter, objektivní a subjektivní. To znamená, že žádné sociologické zkoumání nemůže být jednoznačně objektivní, protože se badatel nikdy zcela neoprostí od vlivu osobních hodnot, životních zkušeností nebo kulturního prostředí. Zároveň však musí zůstat cílem socioložek a sociologů odhalování jevů, které lze empiricky dokázat.

Za základní literaturu k obecné problematice genderu považuji velmi známou publikaci *Ženy, muži a společnost* od autorů Claire Renzetti a Daniela Currana, kteří se věnují nejen historii a významu pojmu gender, ale také postavení žen a mužů ve společnosti z pohledu feministického myšlení. V tématu vzdělání v souvislosti s genderem se zaměřuji zejména na publikace Ireny Smetáčkové, která se rovněž podílela na výzkumu zaměřeném na genderové aspekty, které ovlivňují přechod žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni. Informace o faktorech, které ovlivňují ženy při vstupu na trh práce, získám zejména z knihy *Pracovní dráhy žen v České republice* od Aleny Křížkové, Hany Maříkové, Hany Haškové a Lenky Formánkové. Součástí této knihy je i vlastní výzkum autorek zaměřený na tuto problematiku. Za základní literaturu k platovým nerovnostem mezi muži a ženami považuji publikace od Drahomíry Fischlové, zejména její publikaci nazvanou *Vytvoření informační základny pro analýzu faktorů ovlivňujících rozdíly v úrovni pracovních příjmů (mezd) mužů a žen a pro modelování (prognózování) těchto rozdílů*, ve které se autorka věnuje nejen metodám k posouzení nerovného odměňování žen a mužů. Literaturu budu dále doplňovat sociologickými výzkumy zejména z Českého statistického úřadu, z jehož genderových studií budu čerpat statistiky pro kapitoly zaměřené na vzdělání a na strukturu trhu práce v České republice.

V bakalářské práci tedy nebudu provádět vlastní sociologický výzkum, ale pokusím se o důkladné seznámení se s problematikou genderu na trhu práce v České republice. Jedním z cílů mé bakalářské práce je, aby sloužila jako

---

¹ Renzetti, C. M. – Curran, D. J., *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, s. 33.

teoretický základ mého budoucího sociologického výzkumu, který plánuji realizovat v rámci magisterského studia.

Práci jsem strukturoval do hlavních kapitol a subkapitol. Každá hlavní kapitola vymezuje širší téma, jímž se uvnitř celé kapitoly zabývám, přičemž v jednotlivých podkapitolách se zaměřuji již na dílčí témata. V první kapitole se věnuji vysvětlení základních pojmů, jejichž pochopení je v pokračování této práce důležité. Nejprve vymezuji pojem gender, poté rozdíl mezi genderem a biologickým pohlavím a následně tři hlavní společenské přístupy k pojmu gender, a to definice genderu z pohledu strukturálního funkcionalismu, feminismu a transformativní teorie. Ve zbývajících podkapitolách se věnuji genderovým stereotypům a teorii socializace, přičemž vysvětlení těchto pojmů považuji v kontextu práce rovněž za důležité, neboť oba pojmy a zejména genderové stereotypy nadále používám v souvislosti s analýzou dalších témat. Ve druhé kapitole se zaměřuji na vzdělání mužů a žen v České republice. Nejprve se zabývám obecnými okolnostmi, které ovlivňují volbu povolání dívek a chlapců a následně se zabývám rolí genderových stereotypů při výběru dalšího vzdělávání chlapců a dívek. Jako příklad vlivu genderových stereotypů na volbu vzdělání uvádím roli školy jako vzdělávací instituce, která produkuje genderové stereotypy ve společnosti. V další části se zaměřuji na dosažené vzdělání mužů a žen v České republice nejprve z celorepublikového hlediska a následně dle jednotlivých úrovní dosaženého vzdělání pro obě pohlaví. Třetí kapitola práce pojednává o faktorech, které ovlivňují volbu prvních zaměstnání žen a tedy jejich vstup na trh práce. Ve čtvrté kapitole se věnuji postavení žen na trhu práce v České republice. Snažím se o deskriptivní popis genderové struktury trhu práce a zaměřuji se zejména na genderovou segregaci trhu práce a na rozdílné platové podmínky pro muže a ženy v České republice. Poslední pátá kapitola je zaměřena na postoj žen a mužů k placené práci a její hodnotu v životě obou pohlaví.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Gender

Výraz gender, tak jak ho dnes známe, je mezi sociálními pojmy poměrně nový.² Gender má svůj původ v latinském slově *genus, eris, n. – rod, druh, původ*³. Jeho historie se začala psát teprve v průběhu 20. století v souvislosti s feministickými hnutími, kdy se do popředí vědeckého bádání se postupně dostávaly otázky typu, proč jsou rozdíly mezi muži a ženami pokládány za důležité a proč dochází k nerovnému rozdělování zdrojů, z něhož pramení mužská dominance.

Ale co je tedy gender a jaký je rozdíl mezi genderem a pohlavím? Pohlaví je biologický termín popisující biologickou realitu, na základě které je člověk mužem nebo ženou. Naproti tomu gender je termín, který popisuje sociální konstrukt, jenž závisí na konkrétní kultuře a společnosti v konkrétním místě a době, ve které se vyskytuje⁴. Gender jako sociální výtvar ovlivňuje vlastnosti, schopnosti, chování, postoje a názory mužů a žen k danému pohlaví. To, co určitá společnost chápe jako chování nebo činnost typicky mužskou nebo typicky ženskou, není pevně stanoveno od přírody nebo od boha. Naopak je to skutečnost, kterou jsme si my sami lidé vytvořili a spojili si ji s určitými významy. Jinými slovy rozdíly mezi muži a ženami nejsou dané nebo přirozené, nýbrž jsou výsledkem lidské konstrukce.⁵

K rozvoji teorií genderu významně přispěly antropologické výzkumy různých kultur, neboť antropologové a antropoložky zjistili, že vymezování genderu je v různých kulturách velmi proměnlivé. Ačkoli všechny kultury vycházejí

---

² Eriksen, T. H., *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, Gender a věk. s. 157-159.

³ Pražák, J. – Sedláček J., *Latinsko-český slovník. Díl I. A-K*. Vyd. 18. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955, s. 599.

⁴ Pojetí toho, co je typicky mužské a ženské napříč různými kulturami, je velmi rozdílné. Hana Maříková ve svém článku *Gender! Co to znamená?* uvádí příklad, že zatímco v Indii prádlo perou muži, tak u nás je praní prádla typicky ženskou prací. Takových podobných příkladů bychom našli napříč kulturami mnoho.

⁵ Maříková, H., *Gender! Co to znamená?* In: SocioWeb [online], 20. 4. 1982 [cit. 10. 11. 2014], Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=225&lst=103>

z biologického pohlaví, tedy základního dělení na muže a ženy, neshodující se pak v tom, čím se muži od žen liší, tedy neshodují se v odlišnostech jednoho genderu od druhého. Nicméně všudypřítomnost genderu nebyla pro antropology a antropoložky zpočátku důležitá a gender byl často v antropologických výzkumech opomíjen. Obrat nastal až v 70. letech minulého století, kdy se gender stal důležitým bodem antropologického výzkumu.⁶

Hned od počátku bylo pro sociology a antropology velmi důležité vysvětlit a zároveň vymezit pojmy gender a pohlaví. Ann Oakley v knize *Pohlaví, gender a společnost* uvádí příklad, kdy gender jednotlivce není posuzován na základě pohlaví. Tím příkladem jsou intersexuálové. Jedná se o lidi, u kterých nelze zcela jednoznačně určit pohlaví, nebo jsou jimi takoví lidé, kteří mají jednoznačné pohlaví, ale jsou nositeli opačné genetické informace⁷. To autorka považuje za dostatečný důkaz toho, že pohlaví a gender jsou dva odlišné pojmy.⁸

Důkladněji se zabývali vymezením pojmů pohlaví a gender Candace West a Don H. Zimmerman, kteří společně sepsali článek s názvem *Doing gender*. Ve svém textu se snaží popsat, jakým způsobem dochází v běžném životě k naplňování genderu, a provádí jeho analýzu. Sami přicházejí se třemi kategoriemi. První kategorií je *pohlaví*. To se určuje na základě biologických kritérií, která jsou schválena společností, například na základě genitálií jedince. Druhou kategorií je *gender*. Ten považují za každodenní činnost v sociálních interakcích, která není ani přirozená, ani biologická a vytváří rozdíly mezi oběma pohlavími. Posledním pojmem je tzv. *pohlavní kategorie*. Pohlavní kategorii u jedinců určíme na základě kritérií sloužících k určení pohlaví. Například osoba, která odpovídá ženskému

---

⁶ Eriksen, T. H., *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. s. 157-159.

⁷ Mezi intersexuály se řadí ti jedinci, kteří se narodili s kombinací mužských a ženských pohlavních orgánů a nelze tudíž určit, zdali jde o ženu nebo o muže. V tomto případě lze v současné době podstoupit operaci, díky které jsou odstraněny přebytečné pohlavní orgány. Dále do skupiny intersexuálů patří lidé, kteří mají navenek jednoznačně určitelné pohlaví, ale to již neodpovídá gonozomálnímu pohlaví jedince. Například, je-li osoba, která disponuje mužským genitálním pohlavím a je tedy označovaná za muže, má chromozom XXY, tak u ní postupem času dojde k feminizaci těla. I v tomto případě nabízí dnešní medicína možnou léčbu, kdy se pacient podrobí hormonální terapii. Více in: Campbell, N. A. – Reece, J. B., *Biologie*. Brno: Computer Press, 2006. xxxiv, s. 269-286.

⁸ Oakleyová, A., *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, s. 121.

pohlaví, se tak nemusí, například dle vnějších charakteristik, jevit (viz intersexuálové).⁹

1.2 Přístupy ke genderu

Genderové rozdíly přispívají k jedné z nejvýznamnějších stratifikací společnosti. Skutečnost, zda je člověk mužem nebo ženou, výrazně ovlivňuje naše možnosti, životní šance, volbu vzdělání po základní škole a budoucí povolání, a také např. platové ohodnocení v zaměstnání. Z již zmíněných důvodů jsou genderové nerovnosti stále aktuálním tématem, ke kterému vzniklo do dnešní doby více teoretických přístupů.¹⁰ V následujících podkapitolách se pokusím stručně charakterizovat tři nejvýznamnější přístupy ke genderu.¹¹

1.2.1 Strukturně funkcionalistická definice genderu

Strukturální funkcionalismus představoval jeden z hlavních proudů v sociologii minulého století a rovněž se vztahoval k problematice genderu. Tato teorie tvrdí, že rozdíly v chování mužů a žen se zakládají na biologických rozdílech a jsou tudíž přirozeným jevem. Samotné biologické rozdíly vytvářejí ve společnosti mezi muži a ženami protikladné genderové role, které se vzájemně doplňují. Od každého člena a členky společnosti se vyžaduje dodržování genderových rolí. Klasickým příkladem genderových rolí v západní kultuře je žena pečovatelka a muž živitel. Role ženy spočívá v práci v domácnosti a ve starání se o děti. Funkcionalisté vysvětlují genderovou dělbu rolí tím, že když žena porodí dítě a poté o něj bezprostředně pečuje, tak se tím vytváří významný a hluboký vztah mezi matkou a potomkem. Je tudíž logické, aby žena zůstala s dítětem doma, pečovala o něj

---

⁹ West, C. – Zimmerman, D. H., *Dělat gender*. Sociální studia. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006, roč. 5, č. 1, s. 99-120.

¹⁰ Giddens, A., *Sociologie*. Vyd. 1., aktualiz. a rozš. Editor Philip W Sutton. Překlad Tereza Jiroutová Kynčlová. Praha: Argo, 2013, s. 565.

¹¹ Při tomto dělení vycházím z Renzetti, C. M. – Curran, D. J., *Ženy, muži a společnost*. s. 22-35 a 90-91. A není-li uvedeno jinak, tak veškeré následující informace v oddíle 1.2 čerpám právě z této publikace.

a starala se i o domácnost. Role mužů, kteří jsou díky vymezení role žen zproštěni starání se o děti a o domácnost, se zaměřují na obstarání živobytí a na finanční zabezpečení rodiny.

Postoj strukturálního funkcionalismu k problematice genderových rozdílů si vysloužil vlnu kritiky ze strany feministických přístupů. Jedním ze základních kritických argumentů bylo poukazování na skutečnost, že na základě teorie přirozených genderových rozdílů docházelo a stále dochází k ospravedlnění diskriminace žen ve společnosti. Například biologické faktory hrají důležitou roli (gonozomy, hormony, velikost mozku atd.), avšak nelze považovat jedno pohlaví za nadřazené vůči druhému.

1.2.2 Feminismus

Feministické paradigma naproti tomu vidí gender jako sociální konstrukt, který vzniká v souvislosti se společenskou strukturou. Pro feministy a feministky nejsou jediným faktorem utváření genderu biologické dispozice jedince, ale naopak poukazují na kulturní faktory. Naše geny jsou sice základem, ale hlavní vliv na vytváření genderu ve společnosti má proces učení. Feministé a feministky nevnímají gender jako vrozený a přirozený, což činili přívrženci a přívrženkyně strukturálního funkcionalismu, ale vidí jej jako do značné míry vytvořený procesy a institucemi dané společnosti. Pro feministickou teorii se stal gender jednou z klíčových analytických kategorií, přičemž feministky a feministé se snaží genderovou nerovnost vysvětlit na základě již působících sociálních procesů a institucí, jako např.: sexismus, diskriminace, kapitalismus a patriarchát. Za všeobecně pokládaný cíl feminismu lze považovat snahu o emancipaci žen, ve smyslu osvobození od stereotypních pohledů na ženy a osvobození od názorů, které zdůrazňují fyziologické rozdíly mezi muži a ženami jakožto základ společenských nerovností. Na ještě obecnější rovině pak lze za cíl feminismu

považovat odstranění jakýchkoliv strukturálních nerovností mezi ženami a muži, které jedno pohlaví znevýhodňují na základě existujících strukturálních nerovností.¹²

Feministé rovněž zdůrazňují fakt, jak jsem již předeslal v úvodu práce, že proces sociologického zkoumání nemůže být pouze objektivní, ale vždy se v něm projeví míra subjektivity. Naopak se sami k určité subjektivitě, empatii hlásí, a vyzývají všechny sociology a socioložky, aby se sami přihlásili ke svým přesvědčením, postojům a sympatiím, ale zároveň by sociologové a socioložky měli ve své práci dodržovat kritéria platná pro vědecká zkoumání.

V rámci feministické sociologie a filosofie existuje řada dílčích proudů, které akcentují vlastní pohled na příčiny a na řešení genderových nerovností. Feministické hnutí se vnitřně diferencovalo na tři velké směry, a to na liberální feminismus, socialistický feminismus a feminismus difference. Avšak postupem času se i toto rozdělení feminismu rozrůstá a dnes máme mnoho dalších menších hnutí, například černošský feminismus, dekonstruktivistický feminismus, multikulturalistický feminismus a další.

1.2.3 Transformativní teorie genderu

Transformativní vysvětlení genderu připouští vliv obou předchozích přístupů, tedy vzájemnou interakci biologických a sociálních faktorů. Významnou představitelkou této teorie je bioložka Lynda Birke, která zkoumala feministickou kritiku biologických teorií vývoje genderu. Podle Birke feministé a feministky mají tendenci chybně chápat biologii každého jedince jako něco, co je pevně dané a vytváří základ každého člověka pro jeho další rozvoj ve společnosti. Tím se však feminismus neodkazuje k biologickému determinismu na základě pohlaví, rasy či etnicity, ale za tento biologický základ označují vrozené anatomickofyziologické dispozice člověka neboli vlohy. Právě v tom vidí Birke problém, protože takové pojetí může vést k náhledu, že biologický původ jedince klade omezení na to, co se může ve svém kulturním prostředí muž a žena naučit a právě takový jedinec se

---

¹² Uhde, Z., *Feministická společenská kritika*. In Šubrt, J., *Soudobá sociologie I*. Praha: Karolinum, 2007, s. 279-290.

nemůže sám podílet na vlastním vývoji. Naopak Birke zdůrazňuje, že plynulé a transformativní změny se odehrávají v průběhu celého života, a každý jedinec může svým chováním změnit jak své prostředí, tak i svou fyziologii. Například naše těla se mohou měnit s ohledem na to, jak přistupujeme k takovým hodnotám jako zdraví a krása, a jak se je snažíme naplňovat ve svém životě. Birke tedy kritizuje feminismus za to, že nahradil biologický determinismus sociálním konstruktivismem a místo toho vyzývá k transformativnímu výkladu genderu, což je přístup, který zkoumá vzájemný vliv kultury a jednání jedince na biologii a fyziologii, přičemž zároveň upozorňuje na chybné ospravedlňování genderových nerovností na základě biologických principů.

1.3 Genderové stereotypy

Dalším důležitým pojmem v souvislosti s problematikou genderu jsou genderové stereotypy. Ty lze charakterizovat jako představy o tom, jak má femininní žena a maskulinní muž vypadat, jak se má chovat, vystupovat ve společnosti, jakou pozici má mít ve společnosti apod. Zároveň platí, že připisované vlastnosti mužů jsou opačné vůči ženám a naopak. Konkrétní podoba genderových stereotypů je vždy charakteristická pro určitou společnost, přičemž v každé společnosti se tento pojem vyvíjí a v průběhu historie dochází k jeho změnám.¹³

Genderovým stereotypům z pohledu jedné generace dětí se zabýval kolektiv autorů a vydal svou studii na sociowebu.¹⁴ Autoři a autorky se zabývali tím, zdali genderové stereotypy ohledně lepších výsledků děvčat a chlapců v jednotlivých školních předmětech odpovídají skutečným výsledkům či nikoliv. Závěrem došli k tomu, že u dětí se projeví určité genderové stereotypy v souvislosti se školními předměty a představami, zda jdou dané předměty lépe děvčatům nebo chlapcům. Například předměty, o nichž se respondenti domnívali, že jdou lépe dívkám, jsou český jazyk a výtvarná výchova. Naopak u chlapců jsou za takové považovány

¹³ Renzetti, C. M. – Curran, D. J., *Ženy, muži a společnost*. s. 20-21.

¹⁴ Harnachová, M. – Haratická, M. – Krčková, A. – Pávek, P. – Slíva, V., *Genderové stereotypy*. In: SocioWeb [online], 3. 6. 2010 [cit. 13. 11. 2014], Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=115>

matematika, informatika a tělesná výchova. Nicméně výsledky průzkumů známek u studentů a studentek neodpovídaly těmto genderovým stereotypům. Podle provedeného výzkumu u dětí neexistují předměty, které by odpovídaly zmíněným genderovým stereotypům. Nicméně genderové stereotypy u dětí existují a utvářejí se v rodinách dětí a pravděpodobně i ve školách, které děti navštěvují.

1.4 Genderová socializace

Socializace je proces, během kterého si jedinec osvojuje hodnoty a normy kultury a společnosti, ve které žije. Tento proces je nejintenzivnější v prvních letech života dítěte, ale dá se říci, že probíhá v průběhu celého života. Jinými slovy, socializace je porozumění kultury a společnosti, ve které člověk žije. V tomto procesu hraje podstatnou úlohu rodina a nejbližší okolí, dále také škola, vrstevnická skupina, ale i církev a masmédiá.¹⁵

Jedním ze vzorců, které si dítě osvojí v procesu socializace, je uvědomění si existence mužského a ženského pohlaví. Následně dochází k rozvoji genderové identity jedince. Genderová socializace může probíhat prostřednictvím buď jemných signálů, kdy se s dětmi jedná určitým, genderově odpovídajícím způsobem, nebo probíhá vědomě, kdy dítě je za své chování trestáno nebo odměňováno. Nicméně není zcela zřejmé, jakým způsobem děti přijímají obsah genderových signálů a jak na jejich základě pochopí sebe sama a okolní svět. V současné době existuje mnoho teorií, které se zabývaly zmíněnou problematikou genderové socializace. Mezi nejvýznamnější teorie patří: psychoanalytická teorie¹⁶, teorie sociálního učení¹⁷ a teorie kognitivně vývojová¹⁸. Každá ze zmíněných teorií se dívá na otázku osvojování si genderových rolí z jiného úhlu.¹⁹

---

¹⁵ Čáp, J., *Psychologie pro učitele*. Vyd. 3. Praha: SPN, 1987, s. 76.

¹⁶ Dle Sigmunda Freuda dochází u dětí ve věku kolem 4 let k identifikaci s rodičem stejného pohlaví. Poté dítě nevědomky kopíruje chování tohoto rodiče a učí se chovat způsobem odpovídající příslušnému genderu. Genderová identifikace je tedy nevědomá a pudová.

¹⁷ Teorie sociálního učení čerpá z behaviorismu. Princip sociálního učení je založen na myšlenkách učení se posilováním a modelováním. Posilování funguje na způsobu odměňování nebo trestání po určitém typu chování, přičemž odměňování posiluje dané chování a trestání oslabuje. Modelování je napodobování lidí v okolí dítěte. Nejčastěji jsou napodobovány ty osoby, které posilují chování odměnami.

2 Vzdělání žen a mužů v České republice

Téma vzdělání žen a mužů je v kontextu působení obou pohlaví na trhu práce důležitým tématem, protože dosažené vzdělání výrazným způsobem ovlivňuje následné postavení jedinců na trhu práce. Z tohoto důvodu se budu v této kapitole zabývat zaprvé volbou povolání a zadruhé dosaženým vzděláním mužů a žen v České republice.

Právě na základních školách, přibližně kolem patnácti let věku²⁰, si žáci a žákyně volí další studium a mohou se hlásit na střední odborná učiliště bez maturity, střední odborná učiliště s maturitou, střední školy s maturitou a gymnázia. Po vystudování střední školy s maturitou se mnozí studenti a studentky hlásí na vysoké školy. Jejich výběr typu střední školy a poté i vysoké školy je nasměruje k budoucímu povolání a následnému působení na trhu práce. Výjimku tvoří studenti všeobecných gymnázií, kteří se specializují až v průběhu svého studia, kdy si vybírají konkrétní vysokou školu, ale tito studenti jsou nasměrováni tím, že jsou připravováni na budoucí vysokoškolské studium. Nicméně studium na všech středních školách není v České republice povinné, a proto se někteří rozhodnou ukončit svá studia už po základní škole, nebo předčasně ukončit studium střední školy a tím vstupují na trh práce dříve než jejich vrstevníci. Avšak touto skupinou se prozatím zabývat nebudu a vrátím se k ní až v souvislosti s dosaženým vzděláním mužů a žen.

---

¹⁸ Tato teorie vychází z díla J. Piageta a L. Kohlberga. Podle nich se děti učí genderu, když se snaží pochopit a nalézt řád v sociálním světě. Děti si na základě svých zkušeností vytvářejí schémata. Jedno z prvních schémat vytvořených u dítěte je pohlaví, protože ho děti považují za lehce rozpoznatelnou a stabilní kategorii.

¹⁹ Oakleyová, A., *Pohlaví, gender a společnost*. s. 131-141.

²⁰ Výjimku tvoří studenti a studentky víceletých gymnázií, na která nastupují žáci a žákyně po absolvování prvního stupně základních škol. U studentů a studentek gymnázií se předpokládá pokračování studií na vysokých školách.

2.1 Volba povolání

Samotná volba povolání, ať už probíhá v jakémkoli věku, je ovlivňována hned několika faktory. Obecně je lze rozdělit do tří skupin.²¹ První skupinou jsou *vlivy individuální*, kam řadíme například vlohy, schopnosti, zájmy a zkušenosti jedince. Na individuální vlivy mohou působit *vlivy sociální*, které jsou druhou skupinou. Mezi sociální vlivy patří okolí jedince, tedy rodina, přátelé, škola apod. Okolí dále vyvíjí na člověka očekávání, která jsou nositeli společenských hodnot, norem a stereotypů. Poslední skupinou jsou *vlivy kulturní*, které reprezentují hodnoty a normy společnosti, ve které se jedinec nachází. Všechny výše zmíněné vlivy působí při výběru povolání jako celek. Součástí těchto vlivů jsou i společenské stereotypy, včetně těch genderových, které mohou potlačit individuální dispozice některých jedinců a donutit je k výběru genderově odpovídajícího zaměření.

V každém případě znamená volba povolání v životě člověka jedno z nejdůležitějších témat. Nejde jen o rychlé rozhodnutí v době, kdy se posílají přihlášky na střední a vysoké školy, ale o dlouhotrvající proces, který je vždy ovlivněn mnoha faktory.

V následujících dvou podkapitolách se pokusím odpovědět na dvě otázky, a sice, jakým způsobem a do jaké míry ovlivňují genderové stereotypy ve společnosti volbu budoucího povolání mužů a žen, a jakou úlohu v tomto případě sehrává škola.

2.1.1 Genderové stereotypy jako faktor ovlivňující volbu povolání

Každé povolání klade na ty, co jej vykonávají, i na ty, co se na něj připravují či se o něj ucházejí, určité nároky. Ti, co těmto nárokům odpovídají, mají vyšší šanci danou pozici získat či v ní uspět. Například mezi požadavky na povolání stavebního dělníka patří fyzická zdatnost, pro povolání pedagoga komunikativní

---

²¹ Smetáčková, I. – Vlková, K., *Gender ve škole: příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, 2005, s. 80-82.

a organizační dovednosti, morálka, spravedlnost a další. Požadavky se tedy mohou týkat psychických a fyzických dispozic, ale také mohou záviset na přesvědčení společnosti o vhodnosti typu člověka na dané povolání. Tato společenská přesvědčení o ne/vhodnosti dále rozšiřují požadavky na uchazeče o povolání, aniž by se společností vygenerované nároky odrážely v profilu povolání. To může mít například za následek to, že některá povolání jsou vhodná spíše pro ženy a některá naopak pro muže (např. zdravotní sestry a učitelky v mateřských školách by měly být ženy, nebo řemeslníkem by měl být muž apod.). Vyskytují-li se na trhu práce zaměstnání, ve kterých dominují muži, jsou tato povolání chápána jako přirozená mužům, a pokud v určitých profesích dominují ženy, jsou tyto profese chápány jako přirozené ženám. Tímto způsobem se ve společnosti vytvářejí genderové stereotypy, které mohou ovlivnit rozhodování studentů a studentek o budoucím povolání v případě, že se rozhodnou zahrnout dané povolání jen na základě společenského očekávání, že by je muž/žena neměl/a vykonávat.²²

Rozhodne-li se nakonec student nebo studentka studovat genderově typické obory, je pravděpodobné, že bude jednou pracovat v odpovídajícím genderově typickém zaměstnání. To má negativní důsledky zejména pro ženy, protože typické femininní obory, tedy ty, které studují převážně ženy, nejsou považovány za tolik prestižní jako obory, které studují spíše muži, a toto přesvědčení o prestiži povolání se často odráží i v platovém ohodnocení.²³

Z obecného hlediska je vzdělání považováno za nástroj zvyšování životního standardu u jedince. Jinými slovy, vyšší vzdělání znamená možnost lepšího zaměstnání a vyššího platového ohodnocení. Ale tento jednoduchý sociální model nefunguje v praxi pro každého člověka zcela dokonale. Například instituce školy má z pohledu genderových nerovností dvojí charakter. Zaprvé je vnímána jako ideální nástroj pro sociální mobilitu, ale zároveň, a to je i zadruhé, škola reprodukuje a legitimizuje genderové nerovnosti ve společnosti. Proto tedy nelze považovat vzdělání za sociální výtah, který funguje pro každého člena společnosti stejně.²⁴

---

²² Tamtéž, s. 82.

²³ Jarkovská, L. – Lišková, K. – Šmídová, I. a kol., *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Brno: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 66-68.

²⁴ Tamtéž, s. 18-35.

2.1.2 Role školy v rozhodování o povolání

Ve škole jako ve vzdělávací instituci se gender projevuje hned v několika rovinách.²⁵ Například se oddělují úkoly a fyzický prostor chlapců a dívek, vznikají symboly a představy vysvětlující genderové oddělení úkolů a prostoru chlapců a dívek (např. oddělování dívčích a chlapeckých šaten, chlapci odvázejí odpad a dívky zalévají květiny atd.), existují pravidla chování mezi muži a ženami, dívkami a chlapci, předpokládá se odlišná oblíbenost školních předmětů u chlapců a dívek, atd. V kontextu výběru budoucího povolání studenti a studentky na školách zjišťují, že existují obory a zaměstnání, které se dělí na spíše mužské a spíše ženské. Dívky a chlapci si mohou všimnout například toho, že některé obory studují převážně ženy a některé naopak muži. Ačkoli si to studenti a studentky přímo neuvědomují, často se sami rozhodují nenarušovat genderová pravidla a zvolí si tradičně genderové zaměření budoucího povolání. Zde však může sehrát významnou roli vyučující, protože může objevit talent dítěte na genderově netradiční zaměření, ve kterém dítě vyniká a může jej podpořit.

Další významnou roli při volbě povolání hrají vyučované předměty na školách. Ze sociologického šetření mezi studenty a studentkami základních a středních škol vyplynula genderově specifická oblíba a neoblíba jednotlivých školních předmětů. Chlapci mají nejraději tělesnou výchovu, zeměpis a fyziku a dívky zase cizí jazyky, český jazyk a biologii. Nicméně při volbě školy nejsou pro žáky a žákyně směrodatné oblíbené předměty, ale spíše skutečnost, že se chtějí vyhnout předmětům, které nemají rádi.²⁶

Ve stejném sociologickém šetření byli dále středoškoláci a středoškolačky dotazováni na obor, který by rádi studovali bez ohledu na jiné okolnosti (známky, vyučující, rodiče atd.). Z výsledků vyplynulo, že dívky mají větší zájem o studium cizích jazyků, uměleckých škol, společenskovědních škol, ekonomických škol, práva, pedagogických škol a lékařských škol. Chlapci mají naopak větší zájem o technické školy, zemědělské školy a matematické školy. Stejný zájem projevují

---

²⁵ Smetáčková, I. (ed.), – Jarkovská L., *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, 2006, s. 15-18.

²⁶ Smetáčková, I. (ed.), *Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni*. Praha: SOÚ AV ČR, 2005, s. 206-207.

dívky a chlapci o studium přírodovědných škol. Výsledky tohoto šetření korespondují s běžným názorem, že dívky mají zájem spíše o studium humanitních oborů a chlapci se zase více zajímají o studium technických, matematických a zemědělských oborů. Tyto výsledky přispívají k názorům, že dívky a chlapci mají spíše genderově tradiční přání o svém budoucím povolání.²⁷

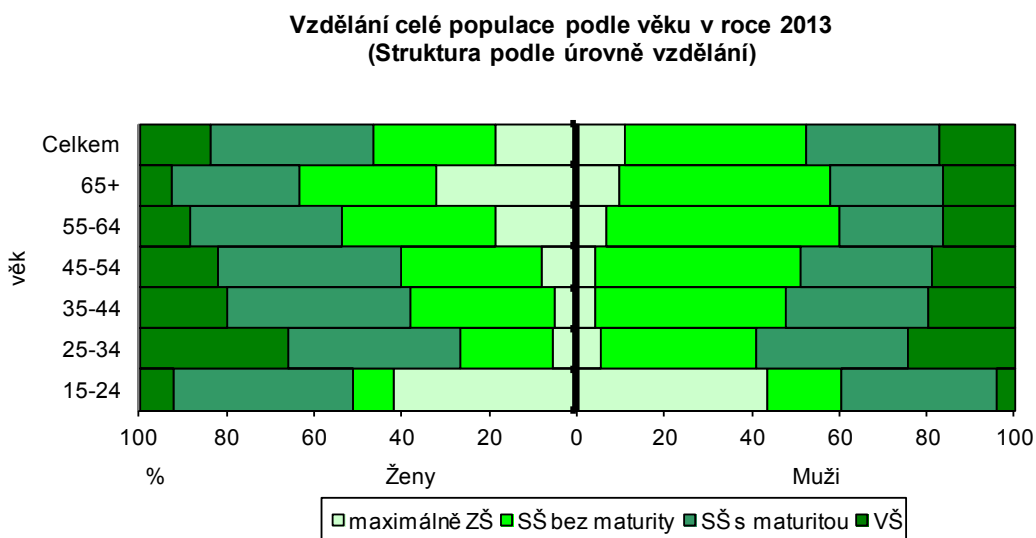
2.2 Dosažené vzdělání žen a mužů v České republice

V grafu č. 1 vidíme vzdělání celé populace České republiky v roce 2013. Graf je rozdělen podle několika důležitých kritérií. Zaprvé se dělí na dvě poloviny dle pohlaví jedinců, v levém sloupci jsou ženy a v pravém sloupci muži. Další dělení do jednotlivých řádků grafu je z hlediska věku osob v České republice a to od 15 let. Poslední řádek označuje procentuální zastoupení žen a mužů v dílčích úrovních dosaženého vzdělání v rámci obyvatelstva České republiky. Jednotlivé řádky se dále dělí podle úrovně dosaženého vzdělání od 0 do 100%, přičemž každá barva znázorňuje danou úroveň vzdělání. Nejsvětlejší odstín zelené značí lidi, kteří nemají vzdělání, nebo mají neukončené základní vzdělání, nebo mají ukončené základní vzdělání. Klasická zelená barva označuje lidi, kteří dosáhli nejvyššího vzdělání střední školy bez maturity. Tyrkysová barva určuje lidi, již ukončili svá studia s maturitním vysvědčením bez ohledu na to, zda se jednalo o absolventy nástavbového studia, nebo středních škol s maturitou včetně gymnázií. Nejtmavší odstín zelené zahrnuje všechny, kteří absolvovali vyšší odbornou školu, nebo vysokou školu s jakýmkoli diplomem.

---

²⁷ Tamtéž, s. 213-214.

Graf 1. Populace podle věkových skupin a vzdělání

Zdroj: Ženy a muži v datech 2014: Vzdělání, ČSÚ.

Z grafu vyplývá fakt, že muži byli nejvíce zastoupeni v kategorii středních škol bez maturity. Jednalo se přibližně o 41,4% mužů oproti přibližně 28% žen. Naopak ženy zase nejčastěji vystudovaly střední školy ukončené maturitní zkouškou. V tomto případě se jednalo o 37,2% žen proti 30,3% mužů. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 16% všech žen a 17% všech mužů. V kategorii maximálně dosaženého základního vzdělání se nacházelo přibližně 20% žen a 10% mužů. Nejvýraznější rozdíl mezi dosaženým vzděláním žen a mužů nastal ve věkové kategorii 65 let a více. V této kategorii dosáhlo maximálně základního vzdělání o 22,4% více žen než mužů.²⁸

V následujících podkapitolách se zaměřím na žáky a absolventy podle skupin oborů a pohlaví zaprvé středních škol bez maturity, zadruhé středních škol s maturitou, zatřetí vyšších odborných škol a začtvrté vysokých škol. Data jsou platná u výzkumu studentů pro akademický rok 2013/2014 a u absolventů pro akademický rok 2012/2013.

²⁸ Ženy a muži v datech 2014: Vzdělání. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014, 31. 12. 2014 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541835/30000414k04.pdf/1c36bae7-8e79-48c2-a3c5-1e808158d603?version=1.1>

2.2.1 Střední školy bez maturity

Tabulka 1. Studenti středních škol bez maturity dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Žáci		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Obory středních škol bez maturitní zkoušky	33 785	65 671	8 566	17 445
Technické vědy a nauky	6 722	45 563	1 426	12 297
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	2 186	7 162	556	1 634
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	873	128	202	21
Společenské vědy a nauky, služby	23 714	12 245	6 323	3 339
Vědy a nauky o kultuře, umění	290	573	59	154

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání*, ČSÚ.

Studium na středních školách bez maturity je lákavější spíše pro chlapce než pro dívky. Z celkového počtu žáků středních škol bez maturitní zkoušky je pouze 34% žen. Obory, které lze považovat na základě statistiky především za dívčí, spadají do skupiny oborů společenských věd, služeb a dále do zdravotnictví, lékařských a farmaceutických věd. V ostatních oborech středních škol bez maturity je výrazná převaha chlapců. Nejvýraznější rozdíl nastal ve skupině technických věd a nauk, kde je podíl dívek přibližně 13% a podíl chlapců 77%.

2.2.2 Střední školy s maturitou

Situace na středních školách s maturitou je v porovnání s předchozím případem rozličná. Z celkového počtu žáků studuje střední školu s maturitou přibližně 52% žen. Počty studentek nad studenty převažují nejvýrazněji v oborech zdravotnických, lékařských a farmaceutických věd, také ve společenských vědách, službách a v naukách o kultuře a umění. Muži naopak převažují v přírodovědných a technických oborech.

Tabulka 2. Studenti středních škol s maturitou dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Žáci		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Obory středních škol s maturitní zkouškou	113 718	107 091	27 729	24 539
Přírodní vědy a nauky	2 076	14 069	382	1 741
Technické vědy a nauky	8 938	48 167	2 074	11 951
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	5 153	3 988	1 048	759
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	11 331	1 434	2 092	248
Společenské vědy a nauky, služby	79 481	36 603	20 939	9 310
Vědy a nauky o kultuře, umění	6 739	2 830	1 194	530

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání*, ČSÚ.

Pokud jde o situaci na gymnáziích, která patří do skupiny středních škol s maturitou, tak zde také převažují dívky. Ve školním roce 2013/2014 studovalo gymnázia celkem 128 527 studentů a studentek, z toho bylo 73 327 dívek a 55 200 chlapců. Nicméně gymnázia nemají specifické zaměření a připravují své studenty a studentky komplexně na všechny druhy vysokých škol. Proto nejsou součástí tabulky oborů se zaměřením na specifické vzdělání.²⁹

2.2.3 Vyšší odborné školy

Na vyšších odborných školách z celkového hlediska převažují již dívky nad chlapci. Studuje zde přibližně 72% žen a 38% mužů z celkového počtu studentů vysokých odborných škol. Mezi studujícími převládají chlapci pouze v technických vědách a naukách a ve vojenských vědách. Dívky jsou početněji zastoupeny v oborech zdravotnických, lékařských a farmaceutických, dále ve společenských vědách, službách a ve vědách o kultuře a umění. V přírodních vědách

²⁹ Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023301.pdf/6f125b58-a115-456f-8a65-dfe3b0ebeb2?version=1.1>

a v zemědělství nejsou tak zřetelné rozdíly v počtu studentů jako v ostatních oborech.

Tabulka 3. Studenti vyšších odborných škol dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Studenti		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Vyšší odborné školy celkem	20 305	8 027	4 847	1 590
Přírodní vědy a nauky	61	47	30	19
Technické vědy a nauky	1 139	2 437	227	508
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	429	318	83	62
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	5 542	991	1 198	153
Společenské vědy a nauky, služby	12 438	3 741	3 133	761
Vědy a nauky o kultuře, umění	691	470	175	81
Vojenské vědy	5	23	1	6

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání*, ČSÚ.

2.2.4 Vysoké školy

Ženy jsou dále v nadpoloviční většině i na vysokých školách, kde z celkového počtu studentů je přibližně 56% žen. Ženy převládají nad muži v oborech zemědělsko-lesnických a veterinárních, zdravotnických, lékařských a farmaceutických, dále v humanitních a společenských vědách, v ekonomických naukách, rovněž v pedagogice, učitelství a sociální péči a ve vědách o kultuře a umění. Mužů je více jen v přírodních a technických oborech. Nejmenší rozdíl mužů a žen nastal v právní vědě, nicméně i zde mírně převažují ženy.

Tabulka 4. Studenti vysokých škol dle oboru a pohlaví

Vysoká škola Fakulta	Studenti k 31. 12. 2013		Absolventi v roce 2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Vysoké školy celkem	206 829	161 475	55 952	35 599
Přírodní vědy a nauky	13 466	18 516	3 043	3 711
Technické vědy a nauky	25 470	56 922	5 994	12 664
Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky	8 650	5 784	2 095	1 321
Zdravotnictví, lékař. a farmac. vědy a nauky	22 385	8 500	4 352	1 144
Humanitní a společenské vědy a nauky	41 793	21 875	10 667	4 378
Ekonomické vědy a nauky	50 955	34 397	16 297	8 326
Právní vědy a nauky	7 649	6 449	1 793	1 124
Pedagogika, učitelství a soc. péče	33 654	7 454	10 336	2 128
Vědy a nauky o kultuře a umění	6 262	3 765	1 559	872

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání, ČSÚ.*

3 Faktory ovlivňující počátky pracovních drah žen

Po ukončení studií na základních, středních a vysokých školách vstupují muži a ženy na trh práce. Nalezení prvního zaměstnání a uplatnění se na trhu práce znamená pro každého člověka jednu z nejdůležitějších životních událostí. Proto se v této kapitole zaměřím na faktory, které mohou ovlivnit vstup žen po skončení studií na trh práce v České republice. Konkrétně se zaměřím na vliv genderových stereotypů ve společnosti na volbu prvních zaměstnání žen.

Okolnostmi, které ovlivňují vstup žen na trh práce, se zabývaly Alena Křížková, Hana Maříková, Hana Hašková a Lenka Formánková. Autorky provedly vlastní výzkum, jehož výsledky představily v publikaci *Pracovní dráhy žen v České republice* (2011). Při analýze rozhovorů s dotázanými ženami, které působily nebo stále působí na pracovním trhu v České republice, objevily čtyři faktory ovlivňující jejich vstup na trh práce.³⁰ Mezi tyto faktory patří, zaprvé vliv společenské genderové normy, zadruhé změna sociálních a institucionálních podmínek po roce 1989 v České republice, zatřetí kvalita kulturního a sociálního kapitálu žen a začtvrté individuální faktory jednotlivých žen. V následujících čtyřech podkapitolách tyto faktory podrobněji popíši.

3.1 Vliv genderové normy na výběr prvního povolání

Jak jsem již uvedl v kapitole *2.1.1 Genderové stereotypy jako faktor ovlivňující volbu povolání*, tak právě genderové stereotypy významným způsobem ovlivňují budoucí výběr povolání u mladých žen a mužů. Studenti a studentky se často rozhodují v souladu s genderovou normou dané společnosti a tím ovlivní i svůj budoucí vstup na trh práce. Rozhodne-li se jedinec pro výběr typicky ženského povolání, která se vyskytují na sekundárním trhu práce, může to pro něj/ni mít negativní dopad například v podobě horšího pracovního uplatnění, kariérního

---

³⁰ Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, s. 46-47.

růstu a finančního ohodnocení (podrobněji se tímto tématem zabývám ve 4. kapitole).

Příkladem takové genderové normy, která vyvíjí tlak na ženy při vstupu na trh práce je ideál matky na plný úvazek. Podle tohoto ideálu mají matky hlavní zodpovědnost za péči o děti v předškolním věku, a proto věnují dětem čas na úkor placené práce. Pokud si žena vybere zaměstnání tak, aby mohla co nejlépe dostat ideálu matky na plný úvazek, tak nejen že přijímá tuto genderovou normu, ale sama ji i dále reprodukuje ve společnosti, jelikož je sama nositelkou tohoto genderového stereotypu.³¹

3.2 Role společenských a institucionálních změn

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 a zejména po roce 1989 nastaly v naší společnosti politické, ekonomické a hlavně společenské změny. Všechny tyto změny se poté odrazily na fungování trhu práce a na chování mužů a žen při vstupu a působení na trhu práce. Ekonomická transformace od státem řízené ekonomiky směrem k tržní ekonomice významným způsobem ovlivnila nárůst nezaměstnanosti v některých regionech České republiky a ta se následně odrazila na větší míře nejistot v souvislosti se získáním a se ztrátou zaměstnání v České republice. Předchozí reálněsocialistický režim totiž uplatňoval politiku plné zaměstnanosti a tu vynucoval i trestně-právními úkony, takže všichni občané a občanky měli zajištěné pracovní místo vesměs korespondující se vzděláním jedince. Oproti tomu při procesu transformace ekonomiky došlo k restrukturalizaci hospodářství a tím pádem docházelo k uzavírání některých nekonkurence schopných podniků a k propouštění zaměstnanců. Tedy trh již nebyl řízen státem, ale naopak se reguloval dle poptávky po zboží, práci apod. Dále došlo k prohloubení diferenciací ve výši platů mezi jednotlivými sektory trhu práce a mezi odlišně vzdělanými skupinami ve společnosti.³²

---

³¹ Tamtéž, s. 47-52.

³² Tamtéž, s. 53-58.

Nicméně celé transformační období neovlivnilo jen hospodářství státu a fungování trhu, ale významným způsobem ovlivnilo celou společnost a chování mužů a žen uvnitř této společnosti. Dále došlo k zanedbání řešení problematiky nerovností mužů a žen v České republice ze strany politiků našeho státu, přičemž se maximálně hovořilo o důvodech poklesu sňatečnosti a porodnosti v České republice, ale k žádnému řešení již nedošlo, protože tento pokles porodnosti a sňatečnosti byl považován za nutnou daň předchozího období transformace³³. Legislativní změny proti diskriminaci žen a mužů v zaměstnání byly zaváděny až v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie a to v letech 1998 až 2004. Avšak byly zavedeny pouze legislativní změny, ale sankce za jejich nedodržování již stanoveny nebyly.³⁴

3.3 Vliv sociálního a lidského kapitálu při vstupu na trh práce

Při volbě prvního zaměstnání nemají lidé moc zkušeností s trhem práce, a proto významnou roli při rozhodování hrají rady a kontakty blízkých osob. Ze sociologického šetření Křížkové, Maříkové, Haškové a Formánkové se ukázalo, že v případě žen se nejčastěji jednalo hlavně o vliv rodičů, kteří práci svým dcerám buď doporučili, nebo naopak doporučili své dcery na danou pozici. Další nezanedbatelnou roli při hledání prvních pracovních pozic hrají širší sociální sítě, například blízcí přátelé, rodinní přátelé, známí apod.³⁵

Dalším velice významným činitelem ovlivňující vstup na trh práce je lidský kapitál³⁶. Ten se váže přímo na jedince, který je jeho nositelem. Člověk ho získává a následně zdokonaluje v průběhu celého života. Lidský kapitál každého člověka je

---

³³ Více k problematice klesající sňatečnosti a porodnosti v České republice in Hamplová, H. – Rychtaříková, J. – Pikálková, S., *České ženy: vzdělání, partnerství a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 108 s.

³⁴ Křížková, A., *Životní strategie žen a mužů v řízení (a) podnikání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 34-35.

³⁵ Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. s. 58-63.

³⁶ Podle Dagmar Brožové (2003) pojem lidský kapitál zavedl do ekonomie Milton Friedman. Nicméně nejvíce se zasloužil o rozpracování tohoto pojmu ekonom Gary Becker, který aplikoval ekonomické přístupy do běžných životních rozhodnutí. Podle Beckera lidé uvažují nad tím, zda se jim vyplatí investovat do různých životních situací, kterou jsou např. sňatek, počet dětí, výše vzdělání, zločinnost, rozvodovost apod.

ovlivněn dosaženým vzděláním, životními zkušenostmi, cestováním, ale také mírou přirozeného talentu a nadání, cílevědomostí, pracovitostí, vytrvalostí, vzhledem dotyčného, stylem oblékání a způsobem chování. Nicméně velmi důležitou složkou lidského kapitálu každého muže a každé ženy je právě úroveň dosaženého vzdělání. Právě vzdělání lze považovat za investici do budoucnosti, přičemž platí, že čím vyšší vzdělání, tím vyšší je poté lidský kapitál daného člověka.³⁷

Autorky dále na základě sociologického šetření zjistily, že u vysokoškolsky vzdělaných žen znamená práce v oboru naplnění profesních a životních očekávání, které si předsevzaly při výběru vysoké školy nebo v průběhu studií. Naopak ženy s nejvyšším učňovským vzděláním vesměs nepovažují vstup do zaměstnání za určité sebe-směrování, ale spíše se snaží o vlastní ekonomické zajištění.³⁸

3.4 Role individuálních faktorů při vstupu na trh práce

Vstup na trh práce je důležitým mezníkem v životě každého člověka, protože skrze placenou práci dochází k formování vlastní identity, neboli k sebe-pojetí, a dále k emancipaci, kdy se muži a ženy ekonomicky osamostatňují. Jedinec, který nastoupí do zaměstnání, si dokáže, že může ovlivňovat vlastní život a dosahovat svých přání a cílů. Anthony Giddens uvádí šest významů placené práce pro život člověka ve společnosti.³⁹ Zaprvé prací vydělané peníze, které slouží k uspokojování potřeb, zadruhé zaměstnání jako základna pro osvojování schopností a dovedností, zatřetí zaměstnání vede k rozmanitému životu, protože jedinec nebývá jen v prostředí své domácnosti, začtvrté placená práce časově strukturuje denní aktivity, zapáté v zaměstnání dochází k sociálnímu kontaktu a zašesté zaměstnání posiluje sociální identitu jedince.

Z výzkumu Křížkové, Maříkové, Haškové a Formánkové vyplývá, že ženy nalézají v prvním zaměstnání pocit kompetence a možnost osobního a profesního růstu. Rovněž je první zaměstnání pro mladé ženy určitou mírou společenského

---

³⁷ Brožová, D., *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 32-34.

³⁸ Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. s. 62-63.

³⁹ Giddens, A., *Sociologie*. s. 840-842.

postavení, které se pojí s vykonávaným zaměstnáním. Z pohledu vstupu mladých žen, které mají zkušenosti s trhem práce, slouží první zaměstnání jako možnost emancipovat se od rodiny a vstoupit do života dospělých bez ohledu na genderové kategorie. Z výzkumu se dále ukázalo, že ženy, které zdůrazňovaly význam zaměstnání pro vlastní sebe-pojetí, často upřednostnily pracovní kariéru před jinými sférami života. Tyto ženy se sice nacházely převážně ve skupině bezdětných žen, nicméně důvodem jejich bezdětnosti, podle jejich výpovědí, nebyla orientace na práci, ale jiné osobní důvody.⁴⁰

---

⁴⁰ Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. s. 63-72.

4 Ženy na trhu práce v České republice

Postavení žen na trhu práce je významným způsobem ovlivněno genderovou strukturou trhu práce, která se vyskytuje v dané společnosti a v dané době. V obecné rovině lze charakterizovat genderovou strukturu trhu práce jako segregaci pracovního trhu podle genderu a také podle mzdových rozdílů placené práce mezi muži a ženami. Nicméně, při zkoumání postavení žen na trhu práce je potřeba zmínit jejich celkové postavení ve společnosti a očekávání, která společnost vyvíjí na ženy. V současné době má postavení žen v české společnosti dvojí charakter. Zaprvé jsou ženy stále považovány za ty, které se mají starat a pečovat o rodinu, a zadruhé již několik generací participují na trhu práce a významným způsobem se podílejí na finančním chodu domácností.⁴¹

Například tradiční model muže živitele, kdy žena je odkázaná na finanční příjem manžela a tedy není zcela svobodným a plně individualizovaným jedincem, postupně ustupuje do pozadí. Tím, že ženy vstoupily na trh práce, se totiž tento tradiční model mění na dvoupříjmový způsob finančního zabezpečení rodiny. To znamená, že muž a žena se podílejí svými platy na fungování domácnosti, ale to nepředpokládá fakt, že jejich platy jsou rovnocenné. Vyšší příjem muže se často nadále považuje za synonymum k příjmu rodiny a naopak příjem ženy je považován za příjemné navýšení rodinného rozpočtu. Nicméně pozitivním faktem je, že dvoupříjmová domácnost snižuje riziko chudoby rodiny a do jisté míry přispívá i k rovnosti mužů a žen v rodině.⁴²

Postavení žen na trhu práce v České republice navazuje na tradici participace žen na trhu práce z období reálného socialismu. Přibližně na konci 60. let minulého století začaly ženy výrazným způsobem pronikat na pracovní trh. Například v roce 1970 tvořily ženy přibližně 45% všech zaměstnaných. Bohužel se nepodařilo zřídit odpovídající množství veřejných služeb podporujících domácnosti a ženy se tak musely starat o chod domácnosti, případně o rodinu a zároveň dále

---

⁴¹ Křížková, A., *Životní strategie žen a mužů v řízení (a) podnikání*. s. 33-34.

⁴² Maříková, H. – Křížková, A. – Vohlídalová, M., *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, s. 46-48.

chodily do zaměstnání. Tím v naší společnosti zakořenila tradice ženy pečovatelky a zároveň ženy podílející se na finančním zabezpečení rodiny. V dalších letech docházelo k postupným legislativním změnám na podporu těhotných žen nebo žen pečujících o své děti v domácnosti. Nicméně důležité je, že právě v období reálného socialismu se vytvořil další stereotyp v naší společnosti, který od žen předpokládá, že budou vykonávat placenou i neplacenou práci.⁴³

Po roce 1989 došlo v naší společnosti k přebrání zmíněného stereotypu a zároveň k legislativním změnám v rodinné politice České republiky. Příkladem negativního vlivu na participaci žen s dětmi do tří let věku na trhu práce bylo zrušení státních dotací na jesle, které postupně zanikaly a zůstaly jen soukromé a tudíž i dražší služby na hlídání dětí do tří let věku. Proto ženy zůstávaly s dětmi do čtyř let věku doma a až poté se vracely na trh práce. Tím se však staly jednou ze skupin ohrožených nezaměstnaností. Z toho důvodu došlo v roce 2004 ke kompletní změně rodinné politiky České republiky a podpoře žen, které zůstávaly se svými dětmi doma po dobu čtyř let. Nadále však nedošlo ke státní podpoře zařízení pro péči o děti do tří let, a pokud si rodina nemohla dovolit soukromou péči o své dítě, případně děti, tak byly ženy nadále omezeny ve svobodném rozhodnutí, zda budou chodit do práce a poté se starat o potomky nebo zůstanou doma za účelem péče o své děti.⁴⁴

Všechna zmíněná fakta a mnoho dalších ovlivňují participaci žen na trhu práce v České republice. V případě, že ve společnosti nedochází k rovnému postavení mužů a žen na trhu práce, projevuje se jejich odlišné postavení např. různou mírou zaměstnanosti, různým zastoupením v pracovních odvětvích, typech zaměstnání a v různorodosti pozic zaměstnaných žen a mužů, a také se projevuje v jejich platovém ohodnocení.⁴⁵

V dalších subkapitolách se zaměřím na konkrétní statistické indikátory, které popisují postavení žen na trhu práce v České republice. Přesněji řečeno, se budu

---

⁴³ Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. s. 10-14.

⁴⁴ Křížková, A. (ed.) a kol., *Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005, s. 35-41.

⁴⁵ Sokačová, L. (ed.), *Kariéra, rodina, rovné příležitosti: výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce*. Praha: Gender Studies, 2006, s. 14.

zabývat mírou zaměstnanosti a nezaměstnanosti, mírou ekonomické aktivity a důvody pro ekonomickou neaktivitu žen v České republice. Dále se zaměřím na segregaci českého trhu práce a zjistím, která povolání jsou v současnosti považována za femininní a která za maskulinní, a jaké důsledky z toho plynou pro ženy a muže. V závěru kapitoly se budu věnovat mzdovým rozdílům mezi oběma pohlavími. Veškeré statistiky týkající se žen budu rovněž porovnávat se statistikami týkajícími se mužů.

4.1 Ženy ve statistických ukazatelích

Tabulka 5. Míra ekonomické aktivity, míra ekonomické neaktivity, míra zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR podle pohlaví

Ukazatel	1993		2000		2005		2010		2013	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Míra ekon. aktivity	52,3	71,3	51,6	69,8	50,6	68,7	49,3	68	50,9	68,1
Míra ekon. neaktivity	47,7	28,7	48,4	30,2	49,4	31,3	50,7	32	49,1	31,9
Míra zaměst.	49,5	68,9	46,2	64,7	45,7	64,3	45,1	63,7	46,7	64,1
Míra nezaměst.	5,4	3,4	10,6	7,3	9,8	6,5	8,5	6,4	8,3	5,9

Zdroj: Vlastní úpravy, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy*, ČSÚ.

V tabulce č. 5 uvádím základní statistické indikátory, na jejichž základě lze z obecného hlediska charakterizovat postavení žen na trhu práce v České republice. Tabulku jsem rozdělil dle čtyř hlavních statistických indikátorů, a sice míry ekonomické aktivity, míry ekonomické neaktivity, míry zaměstnanosti a míry nezaměstnanosti. Dále tabulku člením do vybraných let, ve kterých jsou uvedeny jednotlivé statistiky v rámci pohlaví. Předložené statistiky jsou na základě šetření Českého statistického úřadu.

Prvním statistickým indikátorem je míra ekonomické aktivity⁴⁶, která dosahovala u žen v roce 2013 hodnoty téměř 51% a v porovnání s rokem 1993 klesla jen nepatrně o přibližně 1,4%. Jinými slovy se počet ekonomicky aktivních žen od roku 1993 do roku 2013 výrazně nezměnil. Nicméně v porovnání s muži je míra ekonomické aktivity žen nižší. Ta dosahovala u mužů v roce 2013 hodnoty 68,1% a v roce 1993 byla na hodnotě 71,3%. Zde tedy došlo k poklesu o přibližně 3,2%. S mírou ekonomické aktivity souvisí i míra ekonomické neaktivity, která je u žen v porovnání s muži vyšší o přibližně 19%.

Jako důvod pro ekonomickou neaktivitu uvedlo v roce 2013 64% žen starobní a invalidní důchod, 14% žen péči o rodinu a pobyt v domácnosti, 17% žen navštěvuje základní školy, učiliště, střední školy a vysoké školy, a pouze 0,5% ekonomicky neaktivních žen uvedlo, že nechtějí nebo nepotřebují pracovat. Situace v mužské populaci byla následující, 67% mužů uvedlo starobní a invalidní důchod, 27% mužů navštěvovalo základní školy, učiliště, střední školy a vysoké školy, 0,2% mužů pečovalo o rodinu a bylo v domácnosti a 0,3% mužů nechtělo nebo nepotřebovalo pracovat. Zbylé důvody, které uváděli muži a ženy, byly zdravotní důvody, nedůvěra v nalezení práce, nejsou schopni nastoupit do čtrnácti dnů a jiné důvody.⁴⁷ Nejvýraznější rozdíl v odůvodnění ekonomické neaktivity mužů a žen nastal ve skupině odůvodnění ekonomické neaktivity v péči o rodinu a v pobytu v domácnosti, kdy jen mizivý počet mužů zůstává doma a pečuje o rodinu.

Třetím statistickým ukazatelem je míra zaměstnanosti⁴⁸, která se u žen v České republice pohybuje mezi 45% a 47%, přičemž si dlouhodobě udržuje svou hodnotu a ve srovnání s rokem 1993 jen nepatrně poklesla. V porovnání s muži je míra zaměstnanosti žen nižší, protože míra zaměstnanosti mužů se již dlouhodobě

---

⁴⁶ Míru ekonomické aktivity definují podle ČSÚ, tedy jako podíl celkové pracovní síly na počtu osob ve věku 15 a více let. Osoby, které nespadají podle této definice do ekonomicky aktivních, jsou zařazeny do ekonomicky neaktivního obyvatelstva.

⁴⁷ Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024403.pdf/f2ce6079-a312-4499-9712-a3e8fb4a8b50?version=1.1>

⁴⁸ Míru zaměstnanosti definují podle ČSÚ, tedy jako podíl zaměstnaných osob na počtu všech osob starších 15 let.

pohybuje kolem 64%. Rovněž i v případě mužů došlo v porovnání s rokem 1993 k mírnému poklesu míry zaměstnanosti.

V případě míry nezaměstnanosti⁴⁹, která se u žen pohybuje okolo 8,3%, došlo při porovnání roků 1993 a 2013 k jejímu zvýšení přibližně o 3% body. U mužů se míra nezaměstnanosti pohybuje kolem 6% a od roku 1993 se zvýšila o 2,5%. V souvislosti se vzděláním jsou nejvyšší mírou nezaměstnanosti postiženi muži a ženy se základním vzděláním a bez vzdělání, přičemž dále platí, že čím vyšší vzdělání, tím nižší je míra nezaměstnanosti u obou pohlaví. V souvislosti s věkem trpí nejvyšší mírou nezaměstnanosti ženy a muži ve věkové skupině 15 až 24 let. To odpovídá období, kdy mladí lidé hledají svá první zaměstnání. Ve věkových skupinách od 30 let do 44 let dosahují ženy téměř dvojnásobné nezaměstnanosti v porovnání s muži. To je pravděpodobně způsobeno tím, že ženy a muži zakládají rodiny, a z toho důvodu mají ženy nižší šanci najít si zaměstnání ve srovnání s muži, jejichž placená práce je společností považovaná za velmi důležitou.⁵⁰

Pro Českou republiku je tedy charakteristická vysoká participace žen na pracovním trhu, kde ženy tvoří přibližně 45% pracovní síly ze všech zaměstnaných a nejčastěji pracují na plné pracovní úvazky. Podíl žen, které pracují na částečné úvazky, se již dlouhodobě pohybuje kolem 9%. Vysoký podíl žen na pracovním trhu je způsoben zejména tím, že většina domácností je závislá na dvou příjmech, kdy se o náklady domácností podílejí oba partneři.⁵¹

---

⁴⁹ Míru nezaměstnanosti definuji podle ČSÚ, tedy jako podíl nezaměstnaných osob na počtu všech osob starších 15 let, přičemž za nezaměstnané se považují osoby starších 15 let, které splňují všechny tyto podmínky: jsou bez práce, aktivně hledají práci a jsou připraveny nastoupit do práce do čtrnácti dnů.

⁵⁰ Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024433.pdf/b06f9145-0ef2-4db1-8dce-e737be151fac?version=1.1>

⁵¹ Bartáková, H., *Cesta zpátky: návrat žen po rodičovské dovolené na trh práce v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 19-20.

4.2 Genderová segregace českého trhu práce

Genderová segregace trhu práce znamená rozdělení trhu práce na sektory, zaměstnání, jednotlivá pracovní místa a typy pracovních smluv, ve kterých pracují převážně muži nebo ženy, a také na tzv. integrované oblasti, kde jsou počty mužů a žen přibližně vyrovnané. Rozdíly v zaměstnání mezi muži a ženami na trhu práce úzce souvisí s představami o genderu a s genderovými stereotypy tak, jak je chápe daná společnost.

Jinými slovy, segregace na poli placené práce vytváří genderové nerovnosti ve společnosti a má negativní dopad na ženy a na efektivitu trhu práce. Rovněž segregace trhu práce zapříčiňuje mzdové rozdíly mezi zaměstnáními, kde pracují muži a kde ženy, přičemž maskulinní zaměstnání mají větší prestiž ve společnosti a jsou lépe placená. Nízké mzdy žen nemají dopad jen na ženy samotné, ale ovlivňují i jejich rodiny, protože se tím zvyšuje riziko chudoby, a to zvláště v případě rodičů, dominantně matek, samoživitelů. Dále segregace způsobuje neefektivní využívání potenciálů a schopností pracovníků a pracovníc, protože ti jsou využíváni v souladu s genderovými stereotypy dané společnosti namísto toho, aby byli využíváni primárně podle svých schopností a talentů. Tyto stereotypy pak mohou negativně ovlivnit i budoucí generace při rozhodování o volbě budoucího oboru a uplatnění v něm.⁵²

Odborníci rozlišují dva typy segregace a to segregaci horizontální a vertikální. Horizontální segregace znamená nerovnoměrné rozdělení mužů a žen do různých oborů, kdy ženy pracují zejména v oborech zaměřující se na péči o druhé lidi a muži spíše v technických oborech. Vertikální segregace znamená rozdělení obou pohlaví do hierarchické struktury pozic na trhu práce tak, že muži jsou spíše koncentrováni do řídicích pozic a ženy převážně do asistenčních pozic.⁵³

Klíčovou otázkou však je, jakým způsobem lze definovat segregovaná zaměstnání ve společnosti. Základním přístupem pro zjištění genderové segregace trhu práce je popis podílů žen nebo mužů v jednotlivých zaměstnáních.

---

⁵² Křížková, A. – Sloboda, Z., *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009, s. 13-15.

⁵³ Smetáčková, I. (ed.), *Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství*. Praha: Otevřená společnost, 2007, s. 58-59.

Tedy k získání informací o genderové segregaci je potřeba zjistit míru participace žen v daném zaměstnání a porovnat ji s mírou participace mužů ve stejném zaměstnání. Dále se stanoví rozdíly pro určení, zdali odpovídá výsledný rozdíl v participaci mužů a žen v zaměstnání spíše femininním nebo maskulinním zaměstnáním, nebo se případně jedná o již zmíněné integrované oblasti, kde jsou muži a ženy přibližně vyrovnání. Pro stanovení těchto hranic nepanuje mezi odborníky a odbornicemi naprostá shoda. Osobně se přikláním k definici segregace trhu práce dle Barbary Reskin a Patricie Roos, které definují segregovaná zaměstnání jako ta, kde převládá jedno pohlaví z 60 a více procent. Za integrovaná zaměstnání pak považují ta, kde je 40 až 60% podíl žen a mužů. Nakonec navrhuji hodnotit rovné zastoupení obou pohlaví v případě 50% zastoupení mužů a žen v daném zaměstnání. Této definici genderové segregace trhu práce se budu nadále držet při posuzování této problematiky na pracovním trhu České republiky.⁵⁴

Teorie genderové segregace však není jedinou teorií, která se věnuje problematice genderových nerovností v zaměstnáních. Dalším významným přístupem je teorie duálního trhu práce, ve které se hovoří o existenci minimálně dvou pracovních trhů. Tyto pracovní trhy jsou označovány jako trhy primární a sekundární. Na primárním trhu práce se vyskytují lepší pracovní nabídky s vyšší prestiží zaměstnání, s relativním kariéřním růstem a s přijatelnějšími pracovními podmínkami pro člověka. Lidé pracující v primárním trhu práce nejsou tolik ohroženi ztrátou zaměstnání jako lidé pracující v sekundárním trhu práce a také mají možnost posílit stabilitu svého povolání tím, že si zvyšují kvalifikaci pro dané zaměstnání. Rovněž je zde i lépe placená práce se zajištěným růstem mezd. Oproti tomu na sekundárním trhu práce se soustřeďují méně prestižní zaměstnání s nižším mzdovým ohodnocením a zanedbatelným kariéřním růstem. Pracující v sekundárním trhu práce jsou více ohroženi ztrátou zaměstnání než na primárním trhu, ale možnost získat na tomto trhu zaměstnání je vyšší než na primárním trhu práce. Pohyb osob ze sekundárního trhu práce do primárního trhu práce je téměř nemožný. Tím vzniká diskriminace na trhu práce.⁵⁵

---

⁵⁴ Křížková, A. – Sloboda, Z., *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*, s. 16.

⁵⁵ Mareš, P., *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002, s. 58-60.

V následujících podkapitolách budu zkoumat, ve kterých zaměstnáních převažují muži nebo ženy, která zaměstnání jsou smíšená a pokud taková jsou, tak ve kterých jsou ženy a muži v rovném zastoupení. Veškerá data se budou vztahovat pouze na Českou republiku.

4.2.1 Horizontální segregace trhu práce v České republice

Jak jsem popsal výše, horizontální segregace trhu práce znamená rozdělení jednotlivých zaměstnání mezi muže a ženy, přičemž existují i zaměstnání, kde jsou zastoupena obě pohlaví stejnoměrně. Za genderově segregovaná zaměstnání považuji ta, kde jedno pohlaví převažuje minimálně o 20% bodů, a za integrovaná zaměstnání ta, kde jsou obě pohlaví buď vyrovnaná, nebo se jejich rozdíl pohybuje v rozmezí od 2% do 20%.

V tabulce č. 6 uvádím, na základě statistiky Českého statistického úřadu, poměrné zastoupení mužů a žen v rámci jednotlivých skupin zaměstnání. Přičemž tučně zvýrazněná čísla v tabulce označují segregovaná zaměstnání, kde převládá jedno pohlaví nad druhým. V případě, že čísla nejsou tučně zvýrazněná, tak poměr obou pohlaví v rámci skupiny zaměstnání je vyrovnaný nebo se jedná o integrovaná zaměstnání. Tam, kde v tabulce uvádím nulu, nebyla dostupná statistika pro dané zaměstnání v konkrétním roce.

Z tabulky jasně vyplývá genderová horizontální segregace trhu práce v České republice. V roce 2013 dominovali muži z počtu dvaceti skupin zaměstnání hned v osmi skupinách zaměstnání, zatímco ženy byly zastoupeny alespoň z 60% v dané skupině zaměstnání jen ve čtyřech případech. Nejvyšší procentuální rozdíl ve prospěch žen se objevuje v oblasti zdravotnictví, sociální péče a vzdělání. Muži naopak dominovali ve stavebnictví, v těžbě a dobývání, ve výrobě elektřiny, plynu apod. V osmi případech v roce 2013 se jednalo o integrované skupiny zaměstnání, přičemž ve dvou oblastech bylo zastoupení dokonce téměř vyrovnané. Tato vyrovnaná čísla nastala v profesních, vědeckých a technických zaměstnáních a dále v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech.

Tabulka 6. Odvětví činnosti zaměstnaných CZ-NACE dle pohlaví v % v rámci odvětví

Zaměstnaní v NH	1993		2000		2005		2010		2013	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Zemědělství, lesnictví a rybníkářství	35,7	64,3	31,6	68,4	30,5	69,5	26,4	73,6	29,6	70,4
Těžba a dobývání	16,6	83,4	14,7	85,3	11,4	88,6	16,7	83,3	11,5	88,5
Zpracovatelský průmysl	41,9	58,1	39,4	60,6	37,5	62,5	33,8	66,2	33,5	66,5
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla, klim. vzduchu	26,4	73,6	23,1	76,9	20,5	79,5	17,5	82,5	20,1	79,9
Zásobování vodou, činnosti souv. s odpadními vodami, odpady a sanacemi	32,5	67,5	19,8	80,2	21,6	78,4	26,1	73,9	21,0	79,0
Stavebnictví	11,0	89,0	8,9	91,1	9,0	91,0	7,5	92,5	8,0	92,0
Obchod, opravy a údržba motorových vozidel	57,4	42,6	53,2	46,8	52,2	47,8	55,0	45,0	54,8	45,2
Doprava a skladování	31,5	68,5	27,6	72,4	26,5	73,5	26,1	73,9	26,0	74,0
Ubytování, stravování a pohostinství	58,1	41,9	57,5	42,5	53,6	46,4	56,6	43,4	59,1	40,9
Informační a komunikační čin.	54,4	45,6	45,1	54,9	43,1	56,9	26,5	73,5	23,5	76,5
Peněžnictví a pojišťovnictví	67,8	32,2	65,8	34,2	60,7	39,3	57,9	42,1	55,8	44,2
Činnosti v oblasti nemovitostí	54,9	45,1	49,3	50,7	48,5	51,5	52,6	47,4	47,2	52,8
Profesní, vědecké a technické činnosti	47,5	52,5	49,2	50,8	48,1	51,9	48,8	51,2	50,2	49,8
Administrativní a podpůrné činnosti	39,0	61,0	42,3	57,7	42,5	57,5	45,4	54,6	44,4	55,6
Veřejná správa a obrana, povin. soc. zabezpečení	33,4	66,6	39,9	60,1	46,4	53,6	47,5	52,5	46,8	53,2
Vzdělávání	73,0	27,0	76,3	23,7	76,0	24,0	76,1	23,9	76,8	23,2
Zdravotní a sociální péče	79,0	21,0	79,9	20,1	79,3	20,7	79,8	20,2	80,2	19,8
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	48,4	51,6	48,4	51,6	47,7	52,3	49,6	50,4	50,6	49,4
Ostatní	62,4	37,6	66,8	33,2	67,6	32,4	65,6	34,4	69,9	30,1
Činnosti domácností	0,0	0,0	0,0	0,0	78,5	21,5	86,3	13,7	79,9	20,1
Exteritoriální organizace a instituce	47,8	52,2	55,6	44,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy, ČSÚ.*

Dále je na základě tabulky zcela zřejmé, že vyskytuje-li se genderová horizontální segregace v nějaké oblasti na trhu práce, tak se tato situace ve sledovaném časovém období v zásadě nemění a rozdíl v poměru zaměstnaných žen a mužů se udržuje na přibližně stejných, v některých případech i vyšších, číslech. Ženy výrazněji oslabily svá postavení v oblastech informačních a komunikačních technologií (o téměř 31%), v peněžnictví a pojišťovnictví (přibližně o 12%) v porovnání jejich zastoupení v letech 1993 a 2013. Muži si zaměstnání, v nichž převažovali, spíše udržují, tudíž nedochází k jejich poměrnému oslabování, až na jeden případ, kdy za 20 let klesl jejich podíl v oblasti veřejné správy a v sociálním zabezpečení a to přibližně o 13% bodů.

Nicméně tabulka č. 6 slouží spíše pro hrubou orientaci v genderové segregaci trhu práce v České republice. Pokud by někdo chtěl zjistit kvalitativně lépe vypovídající informace o téže problematice, musel by se zaměřit na statistiky pro konkrétní zaměstnání podle kategorie pohlaví. Na základě tabulky č. 6 lze určit pouze femininní nebo maskulinní skupiny zaměstnání, ale nikoliv konkrétní femininní nebo maskulinní zaměstnání.

Na genderovou segregaci českého trhu práce se zaměřila dvojice autorů Alena Křížková a Zdeněk Sloboda, která se ve své publikaci zabývala konkrétními zaměstnáními, ve kterých nejvíce převládají muži nebo ženy. Za pět nejčastěji femininních zaměstnání označili tato: (1) odborné administrativní pracovnice, (2) odborné ošetřovatelky a zdravotní sestry, (3) učitelky základních škol a předškolní výchovy, (4) pomocnice, uklízečky a prادلeny, (5) prodavačky v obchodech a předváděčky zboží. Za pět maskulinních zaměstnání označili tato: (1) technici ve fyzikálních, technických a příbuzných oborech, (2) kováři, nástrojáři, zámečníci a pracovníci v příbuzných oborech, (3) řidiči motorových vozidel, (4) montéři, mechanici a opraváři elektrických zařízení a strojů, (5) policejní inspektoři a kriminalisté.⁵⁶

Základy pro horizontální segregaci trhu práce v naší společnosti najdeme už ve vzdělávacím procesu, kde si dívky a chlapci volí zaměření další školy, které je pak nasměruje k jejich budoucímu povolání. Jak jsem již ukázal v kapitole

---

⁵⁶ Křížková, A. – Sloboda, Z., *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*. s. 23-29.

2. *Vzdělání žen a mužů v České republice*, vzdělávací systém má podobnou strukturu jako trh práce a právě v průběhu vzdělávacího procesu muži a ženy zjišťují, že mnohá zaměstnání jsou definovaná skrze genderové stereotypy ve společnosti a na jejich základě se poté dělí jednotlivé obory na spíše femininní nebo maskulinní.⁵⁷

4.2.2 Vertikální segregace trhu práce v České republice

Vertikální segregace se neváže přímo k jednotlivým zaměstnáním, ale týká se pozic, které muži a ženy zastávají ve svém zaměstnání. Tedy záleží na tom, zdali jedinec pracuje ve vedoucí pozici nebo v pozici podřízené nebo asistenční. Pro popis vertikální segregace na trhu práce v České republice platí stejná rozmezí jako u horizontální segregace.

Tabulka č. 7 představuje podíly žen a mužů v rámci kategorií zaměstnání v daných letech a naznačuje, které skupiny zaměstnání jsou segregované a které jsou integrované. Tučně jsem zvýraznil ta čísla, která odpovídají definici genderové segregace, kterou jsem uvedl výše. V případě, že uvádím v tabulce nulu, nebyla dostupná statistika pro dané období a kategorii zaměstnání.

Z pohledu genderové vertikální segregace jsou ženy výrazně podhodnoceny ve skupině zákonodárců a řídicích pracovníků, kde jich bylo v roce 2013 v porovnání s muži přibližně o 45% méně. V roce 1993 byl podíl žen v téže skupině přibližně 25%. Tedy za dvacet let, kdy Česká republika prošla obdobím transformace a vstoupila do Evropské Unie, nedošlo k výraznému zvýšení počtu žen ve vedoucích pozicích a to i přes fakt, že ženy dosahují vyššího vzdělání než muži (viz kapitola 2. *Vzdělání žen a mužů v České republice*).

---

⁵⁷ Kolářová, J. (ed.), *Volba povolání bez předsudků. Metodika projektového dne pro základní školy*. Praha: Gender Studies, 2014, s 13.

Tabulka 7. Zaměstnaní v NH podle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO (VŠPS) v % dle pohlaví

Zaměstnaní v NH	1993		2000		2005		2010		2013	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Zákonodárci a řídicí pracovníci	25,3	74,7	24,9	75,1	29,6	70,4	27,7	72,3	27,2	72,8
Specialisté	50,7	49,3	52,2	47,8	50,1	49,9	47,1	52,9	55,5	44,5
Techničtí a odborní pracovníci	55,3	44,7	54,1	45,9	53,2	46,8	52,7	47,3	42,0	58,0
Úředníci	80,2	19,8	79,4	20,6	76,9	23,1	75,3	24,7	78,6	21,4
Pracovníci ve službách a prodeji	68,9	31,1	65,7	34,3	64,5	35,5	65,9	34,1	65,8	34,2
Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	52,3	47,7	41,0	59,0	37,3	62,7	31,8	68,2	35,8	64,2
Řemeslníci a opraváři	17,8	82,2	15,6	84,4	12,4	87,6	9,4	90,6	10,5	89,5
Obsluha strojů a zařízení, montéři	24,5	75,5	25,4	74,6	25,6	74,4	23,6	76,4	24,2	75,8
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	60,9	39,1	59,3	40,7	59,4	40,6	60,4	39,6	61,3	38,7
Zaměstnanci v ozbrojených silách	1,5	98,5	1,6	98,4	11,1	88,9	6,0	94,0	8,7	91,3
Nezjištěno	36,0	64,0	40,5	59,5	45,1	54,9	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy*, ČSÚ.

Mnozí odborníci a odbornice vysvětlují skutečnost, že ženy nejsou zastoupeny ve stejné nebo alespoň podobné míře v řídicích pozicích, na tzv. *efektu skleněného stropu*. Skleněný strop představuje metaforu pro překážky, které znemožňují kariérní postup žen. Příkladem bariér v kariérním postupu může být doplňkové vzdělání nebo přesčas, které zaměstnanci získávají svou účastí na různých kurzech, které vyžadují další mimopracovní časové vyčerpání. Tento postup diskriminuje ženy, které mají rodinu a starají se o ni, protože tyto ženy nemají čas plnit další podmínky směřující k jejich pracovnímu povýšení. V souvislosti se skleněným stropem dále působí na ženy i tzv. *efekt skleněného výtahu*. Ten způsobuje nerovnost v kariérním postupu žen a mužů, protože muži mají rychlejší kariérní růst v porovnání s ženami. V praxi se efekt skleněného

výtahu projevuje tím, že pro muže a ženy neplatí stejná pravidla, např. mužům stačí kratší délka praxe než ženám apod.⁵⁸

4.2.3 Důsledky genderové segregace

Na základě dostupných statistik trhu práce v České republice jsem názorně ukázal, v jakých oblastech pracovního trhu segregace působí a hlavně přetrvává. Teorie autorů, které se zabývají genderovou segregací, se shodují na tom, že rozdělení žen a mužů do jednotlivých zaměstnání a oborů funguje právě na základě genderových stereotypů ve společnosti. V důsledku rozdělení trhu práce na zaměstnání převážně ženská nebo mužská, dochází k podhodnocení ženské pracovní síly, která se odráží v jejich platovém ohodnocení za vykonanou práci a mírou prestiže genderového zaměstnání ve společnosti. To dále vede k segregaci na zaměstnání, která mají vyšší prestiž ve společnosti, jedinci za ně dostávají vyšší příjmy a převažují v nich muži, a ta s nižší přisuzovanou prestiží a s nižšími mzdami, ve kterých zase převažují ženy.⁵⁹

V roce 2008 provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR sociologické šetření za účelem zjištění prestiže povolání v naší společnosti. Respondentům byl předložen seznam 26 povolání, kterým měli dotázaní přiřadit číslo na stupnici od 1 do 99, přičemž platilo, že čím vyšší číslo, tím vyšší prestiž daného povolání. Nejvíce si lidé v roce 2008 vážili lékařů, vědců, učitelů na vysokých školách, zdravotních sester a učitelů na základních školách. Nejhůře hodnocená zaměstnání, a tedy nejméně vážená ve společnosti, byla prodavač/ka, sekretářka, kněz, poslanec/poslankyně a uklízečka.⁶⁰

Z výsledků šetření vyplývá, že výše prestiže daného povolání není odvozovaná od výše měsíční mzdy, protože to by pak neodpovídali výslednému

---

⁵⁸ Smetáčková, I. (ed.), *Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství*. Praha: Otevřená společnost, 2007, s. 59.

⁵⁹ Křížková – Sloboda. *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*. s. 34-35.

⁶⁰ Tabery, P., *Prestiž povolání*. Tisková zpráva. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3543/f3/100819s_eu80829.pdf

umístění např. poslanci, o jejichž platech je všeobecně známo, že patří k těm vyšším. Dalším důkazem tohoto jevu jsou např. povolání zdravotních sester (4. místo) a učitelů na základních školách (5. místo), která patří mezi nejvíce femininní povolání, ale umístily se v prvních pěti nejprestižnějších zaměstnání v České republice. Zároveň jsou tato zaměstnání v naší společnosti výrazným způsobem ovlivněna genderovým stereotypem, který považuje ženy za pečovatelky a za ošetrovatelky. Nicméně z pěti nejméně prestižních zaměstnání jsou hned tři povolání rovněž silně feminizovaná. Prodačky, sekretářky a uklízečky rovněž patří mezi nejčastější povolání žen v České republice. Zmíněné tři skupiny zaměstnání spadají mezi nejméně prestižní povolání, dále se vyznačují nízkým mzdovým ohodnocením a špatnými pracovními podmínkami.⁶¹

4.3 Genderové nerovnosti ve mzdách

Jak jsem již naznačil v předchozí kapitole, mzdové rozdíly mezi oběma pohlavími jsou jevem, který dokazuje nerovnosti mezi muži a ženami na trhu práce a úzce souvisí s genderovou segregací trhu práce. Jednotlivá segregovaná zaměstnání a pracovní pozice mají různé mzdové úrovně a obecně platí, že zaměstnání, ve kterých převažují muži, jsou finančně lépe placená než zaměstnání, ve kterých převažují ženy. Tento fakt vytváří nebezpečné důsledky pro některé lidi ve společnosti, protože výrazné rozdíly v platovém hodnocení mohou vést ke snížení životní úrovně některých skupin lidí, například svobodných matek. Jinými slovy, na základě nerovného odměňování za placenou práci mezi muži a ženami lze posoudit relativní postavení žen a mužů na trhu práce.⁶²

Rozdíly ve mzdách mezi muži a ženami jsou tvořeny na základě mnoha faktorů. Mezi tyto faktory patří např. úroveň vzdělání, praxe v oboru, věk jedince, druh a délka pracovního úvazku a odpracované hodiny. Zároveň však nelze prokázat, do jaké míry se podílí na výši mzdy genderová příslušnost, a proto se

---

⁶¹ Křížková – Sloboda. *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*. s. 36-37.

⁶² Křížková, A. – Maříková, H. – Hašková, H. – Formánková, L., *Pracovní dráhy žen v České republice*. s. 94.

nerovnosti v odměňování za placenou práci vysvětlují na základě nejen zmíněných faktorů.⁶³

Důležitou otázkou však je, jakými metodickými přístupy lze ve společnosti měřit rozdíly ve mzdách mužů a žen. Podle Drahomíry Fischlové existují dva základní metodické přístupy, jak analyzovat mzdy mužů a žen.⁶⁴

První přístup je založen na srovnání mezd muže a ženy, kteří pracují na shodné pracovní pozici ve stejné firmě, mají stejný pracovní úvazek a odpracované hodiny, jsou ve stejném platovém stupni apod. Na základě všech těchto informací se už jen zjišťuje, zda muži a ženy dostávají stejnou mzdu či je tomu naopak. Tento přístup je však dle autorky poměrně komplikovaný, protože nikdy není k dispozici dostatečné množství informací o daném zaměstnanci. Při použití tohoto přístupu je potřeba vzít do úvahy mnoho informací, které se podílejí na výši platu daného zaměstnance. Nicméně nikdy nesmí být zdůvodňován rozdíl ve mzdách pohlavím jedince.

Druhý přístup již neporovnává jednotlivé zaměstnance, ale srovnává průměrnou mzdu skupiny mužů s průměrnou mzdou skupiny žen. Tento přístup se dále diferencuje na dvě další metody. Zastánci první metody porovnávají průměrné nebo mediánové mzdy mužů a žen pracujících na plné úvazky. Nevýhodou této metody je, že pomocí ní dochází pouze k relativnímu srovnání mezd, protože skupiny zaměstnaných jsou vytvořeny na základě charakteristiky dané pozice. Výhodou této metody je relativně snadná dostupnost potřebných informací. Zastánci druhé metody se snaží vysvětlit rozdíly ve výši mezd pomocí faktorů, které ovlivňují výši platů. Tedy zaměřují se například na vzdělání jedince, délku praxe, počet odpracovaných hodin atd., přičemž na základě těchto informací poté vysvětlují mzdové rozdíly mezi oběma pohlavími.

V souvislosti se svou prací se přikláním k první metodě druhého přístupu. Tedy na základě statistických šetření zaměřených na mzdy žen a mužů, porovnáám mzdy obou pohlaví dle kategorií zaměstnání. Jsem si vědom toho, že výsledky

---

⁶³ Fischlová, D., *Analýza rozdílů ve výši pracovních příjmů mužů a žen – návržení modelového postupu zjišťování podílu diskriminace*. Praha: VÚPSV, 2002, s. 29-33.

⁶⁴ Fischlová, D., *Vytvoření informační základny pro analýzu faktorů ovlivňujících rozdíly v úrovni pracovních příjmů (mezd) mužů a žen a pro modelování (prognózování) těchto rozdílů*. Praha: VÚPSV, 2005, s. 14.

analýzy rozdílů mezd budou v tomto případě relativní, ale zároveň mohou poukázat na oblasti, ve kterých dochází k největším mzdovým rozdílům. Za ideální metodu považují první přístup, ale rozsah potřebných informací k jeho provedení v rámci celého trhu práce je natolik široký, že jeho uvedení do praxe považují za velice obtížné.

Pro výběr statistik, na jejichž základě poté budu analyzovat mzdové rozdíly mezi muži a ženami, upřednostňuji medián hrubé mzdy před průměrnou hrubou mzdou. Podle mého názoru slouží medián hrubé mzdy, jakožto střední hodnota všech mezd v dané kategorii, k lépe vypovídající deskripci mzdových nerovností než průměrná hrubá mzda, která se vypočítá jako aritmetický průměr všech mezd v dané skupině povolání. V případě průměrné hrubé mzdy je výsledek ovlivněn existencí několika extrémních platů, které následně ovlivní a zkreslí výsledek průměrné hrubé mzdy. Z tohoto důvodu jsou hodnoty mediánů hrubých mezd nižší, a zároveň lépe odpovídají realitě hrubých mezd, než hodnoty průměrných hrubých platů.

V následující části kapitoly se zaměřím na statistiky mediánů hrubých mezd podle jednotlivých kategorií, a sice, zaprvé obecně dle pohlaví, zadruhé na základě pohlaví a výše ukončeného vzdělání, zatřetí dle pohlaví a zaměstnání, která jsou rozdělená do hlavních tříd a na závěr podle hodinového výdělku obou pohlaví. Veškeré statistiky jsou platné pouze pro Českou republiku.

4.3.1 Mediány hrubých mezd žen a mužů v České republice

V tabulce č. 8 uvádím, na základě statistiky Českého statistického úřadu, mediány hrubých měsíčních mezd zaměstnaných⁶⁵ mužů a žen v České republice ve vybraných letech a také podíl mediánu mezd žen na mediánu mezd mužů rovněž v uvedených letech. Na základě této tabulky si lze udělat hrubou představu

---

⁶⁵ Údaje v tabulce č. 8 pocházející ze statistik ČSÚ jsou platné pro zaměstnané muže a ženy, nikoli pro všechny pracující muže a ženy. Od roku 2011 došlo k novému zahrnutí do statistik ČSÚ dříve nesledovaných zaměstnanců z podniků o méně než 10 zaměstnancích, zaměstnanců neziskových institucí a podnikatelů-fyzických osob. Tím došlo k navýšení reprezentativnosti statistických údajů. Tento fakt se dále týká tabulky č. 9. a 10., kdy došlo už k novému zahrnutí dalších osob do statistických šetření.

o mzdové nerovnosti mezi muži a ženami v České republice. Hrubá představa proto, že muži a ženy pracují v různých pozicích a zaměstnáních, jak jsem již ukázal v kapitole 4.2 *Genderová segregace českého trhu práce*, a jsou tudíž odměňováni za různou práci jinými platy. Nicméně i přesto lze konstatovat, že nejen v současné době jsou platy žen oproti platům mužů nižší a to přibližně o 16%. Dále platí, že se zvyšující se hodnotou mediánu hrubé měsíční mzdy se zvyšuje i jejich genderový rozdíl, kdy muži pobírají plat přibližně o 3500 Kč vyšší než ženy. Ačkoli mediány hrubých měsíčních mezd obou pohlaví mají vzestupný charakter a jejich podíl mezi ženami a muži se pohybuje na přibližně stejných hodnotách, zvyšuje se tím rozdíl v mediánech hrubých měsíčních mezd mezi ženami a muži. V roce 1996 byl genderový rozdíl v mediánu hrubé měsíční mzdy přibližně 2250 Kč a genderový rozdíl v podílu mediánů hrubých měsíčních mezd činil přibližně 21% v neprospěch žen, v roce 2013 byl tento genderový rozdíl v podílu mezd přibližně 15%, tedy došlo k jeho snížení, ale rozdíl ve mzdových částkách byl přibližně 3700 Kč v neprospěch žen.

Tabulka 8. Mediány hrubých měsíčních mezd podle pohlaví

Medián hrubé mzdy	1996	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Ženy	8400	11436	16443	19453	19731	20241	20502
Muži	10650	14623	20265	23059	23533	23932	24276
Podíl mediánu mezd žen na mediánu mezd mužů	78,90%	78,20%	81,10%	84,40%	83,80%	84,60%	84,50%

Zdroj: Vlastní úpravy, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy*, ČSÚ.

Jedním z mnoha aspektů, který se podílí na výši měsíčního platu jedince, je míra dosaženého vzdělání každého člověka. V naší společnosti se traduje obecné pravidlo, že čím vyšší vzdělání, tím větší šance na vyšší plat. Tabulka č. 9, která je zaměřena na mediány hrubých měsíčních mezd za rok 2013 podle pohlaví a dokončeného vzdělání všech pracujících mužů a žen, toto pravidlo potvrzuje.

Lidé s vyšším vzděláním dosahují vyšších platů oproti lidem s nižším vzděláním. Ale zároveň potvrzuje fakt, že ženy v kategorii dosaženého vzdělání mají nižší medián hrubé měsíční mzdy než muži.

Nejmarkantnější genderový rozdíl v podílu mediánů měsíčních hrubých mezd v roce 2013 byl v kategorii dosaženého vzdělání střední školy bez maturity, kde ženy dostávají v porovnání s muži přibližně o 28% méně, a genderový rozdíl ve výši mediánu hrubé měsíční mzdy činil necelých 6000 Kč. Naopak nejnižší genderový rozdíl v podílu mediánu mezd nastal v kategorii středoškolského vzdělání s maturitou, kde byl přibližně 15%, a rozdíl v mediánu hrubé měsíční mzdy činil přibližně 4000 Kč. Ženy s dosaženým vysokoškolským vzděláním měly o necelých 25% nižší medián hrubé měsíční mzdy než muži a v částce se to pak projevilo rozdílem přes 9000 Kč. Na rozdíl od situace v kategorii středoškolského vzdělání bez maturity, kde bylo víc absolventů mužů než žen (viz kapitola 2.2 *Dosažené vzdělání žen a mužů v České republice*), přesahovaly ženy podíl vysokoškolsky vzdělaných mužů. Tato čísla dokazují fakt, že nejvíce jsou nerovnosti v odměňování za placenou práci postiženy ženy s vysokoškolským vzděláním. Zároveň musím upozornit na jistou míru zkreslenosti těchto informací, protože ne každá pozice v zaměstnání odpovídá nejvyššímu dosaženému vzdělání a tedy i platovému ohodnocení. Například žena absolventka práv, která pracuje jako úřednice, pobírá nižší plat než muž, rovněž absolvent práv, který se jako právník také živí a tím pobírá vyšší mzdu.

Třetí kategorií, na jejímž základě porovnávám mzdové rozdíly mezi muži a ženami, jsou mediány hrubých měsíčních mezd, které jsou rozděleny do jednotlivých tříd zaměstnání. Toto dělení představuje tabulka č. 10, která je členěna do deseti skupin zaměstnání podle hlavních tříd CZ-ISCO za rok 2013. Opět i v případě této tabulky dochází k určité relativnosti výsledků, protože jednotlivé skupiny zahrnují zaměstnání podle jednoduché charakteristiky výkonu dané pozice. Například ve skupině zákonodárci a řídicí pracovníci jsou zástupci parlamentu, ministři vlád, ředitelé firem a také ředitelé základních a středních škol.

Tabulka 9. Mediány hrubých měsíčních mezd podle pohlaví a výše dokončeného vzdělání v roce 2013

Nejvyšší dosažené vzdělání	Mediány hrubé mzdy			
	Celkem	Ženy	Muži	Podíl mediánu mezd žen na mediánu mezd mužů
Základní a nedokončené	16 019	14 466	18 438	78,5
Střední bez maturity	19 061	15 308	21 290	71,9
Střední s maturitou	23 523	21 935	26 025	84,3
Vyšší odborné a bakalářské	26 535	24 354	30 732	79,2
Vysokoškolské	33 408	29 114	38 518	75,6

Zdroj: Vlastní úpravy, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy*, ČSÚ.

Jednou ze skupin s nejnižším podílem mediánové hrubé měsíční mzdy žen oproti mužům je kategorie specialistů, tedy lidé pracující jako vědci, výzkumníci, učitelé atd., kde jsou ženy podhodnoceny přibližně o 25%. Ve výši mediánové hrubé měsíční mzdy se tento rozdíl v podílu promítl v částce přes 9000 Kč v neprospěch žen. V dalších skupinách se již takový rozdíl v mediánové hrubé měsíční mzdě nevyskytuje. Další významný rozdíl ve výši mediánové hrubé měsíční mzdy nalezneme ve skupině zaměstnání zákonodárců a řídicích pracovníků, kde ženy pobírají o téměř 8000 Kč méně než muži. Celkový průměrný genderový rozdíl v mediánové hrubé měsíční mzdě v roce 2013 činil necelých 4000 Kč a rozdíl podílu mediánové mzdy žen byl o 15% nižší v porovnání s muži. Pouze v jedné kategorii dostávaly ženy vyšší plat než muži, a to ve skupině zaměstnanců v ozbrojených silách, kde je však zaměstnán minimální počet lidí v porovnání s ostatními skupinami zaměstnání.

Tabulka 10. Mediány hrubých měsíčních mezd v třídění podle hlavních tříd CZ-ISCO a podle pohlaví v roce 2013

Zaměstnání podle hlavní třídy CZ-ISCO		Mediány hrubé mzdy			
		Celkem	Ženy	Muži	Podíl mediánu mezd žen na mediánu mezd mužů
Celkem		22 557	20 502	24 276	84,5
0	zaměstnanci v ozbrojených silách	23 739	24 605	23 558	104,4
1	zákonodárci a řídicí pracovníci	41 308	36 289	44 514	81,5
2	specialisté	30 250	27 423	36 633	74,9
3	techničtí a odborní pracovníci	26 354	24 319	29 497	82,4
4	úředníci	21 116	20 439	23 968	85,3
5	pracovníci ve službách a prodeji	14 840	14 444	16 045	90,0
6	kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	18 710	17 581	19 715	89,2
7	řemeslníci a opraváři	21 096	16 106	21 912	73,5
8	obsluha strojů a zařízení, montéři	20 693	17 604	21 996	80,0
9	pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	13 577	12 477	16 529	75,5

Zdroj: Vlastní úpravy, data z – *Zaostřeno na muže a ženy 2014: Práce a mzdy*, ČSÚ.

Nejnižší rozdíl v mediánu hrubé měsíční mzdy nastal ve skupině č. 5 a 6, ve kterých byl pouze 10% rozdíl v mediánu hrubé měsíční mzdy mezi oběma pohlavími. Ve skupině č. 5 nastal dokonce nejnižší rozdíl v hodnotě všech mediánů, protože zde tento rozdíl činil pouze přibližně 1500 Kč, nicméně se jedná o skupinu s druhými nejnižšími platy z této tabulky.

U žen dosahoval v roce 2013, v rámci jednotlivých skupin zaměstnání, medián hrubé měsíční mzdy minimálně o 10% nižší hodnoty než u mužů a maximální rozdíl byl necelých 27%. V rámci skupin zaměstnání, ve kterých

převažovali v roce 2013 muži (zákonodárci a řídicí pracovníci, řemeslníci a opraváři, obsluha strojů, zařízení a montéři), dosahovali muži výrazně vyšších platů než ženy. V případě skupin zaměstnání, ve kterých převažovaly ženy, nebyly rozdíly v mediánech hrubé měsíční mzdy tak patrné, jako ve skupinách zaměstnání, ve kterých převažovali muži. Zároveň v těchto skupinách jedinci nedosahovali tak vysokých platů, jako ve skupinách, kde dominovali v roce 2013 muži.

Poslední kategorií, ve které se zabývá rozdíl mezd mezi muži a ženami, je medián hodinových výdělků podle podnikatelské a nepodnikatelské sféry. Základní výše platu každého jedince se odvíjí od počtu odpracovaných hodin a hodinové mzdy, kterou muži a ženy dostávají za výkon placeného zaměstnání. Za předpokladu, že každé zaměstnání nevyžaduje odpracování stejné pracovní doby, se nabízí otázka, zda nelze ospravedlnit rozdíly ve mzdách tím, že ženy a muži nemají stejnou pracovní dobu a tudíž nemohou mít stejnou výši mezd.

Tabulka 11. Medián hodinových výdělků podle pohlaví v podnikatelské a nepodnikatelské sféře ve 4. čtvrtletí 2010

Pohlaví	Nepodnikatelský sektor			Podnikatelský sektor		
	Struktura zaměst.	Medián hrubé mzdy	Mzda žen v % mzdy mužů	Struktura zaměst.	Medián hrubé mzdy	Mzda žen v % mzdy mužů
Žena	66,5	130,23	84,7	40,8	107,68	79
Muž	33,5	153,67		59,2	136,37	

Zdroj: Vlastní zpracování, data z – ISPV, *Výsledky šetření: Archiv: Výsledky šetření za rok 2010.*

Nicméně tabulka č. 11 dokazuje, že tímto způsobem nelze ospravedlnit rozdíly ve mzdách mezi muži a ženami, protože jak v nepodnikatelském sektoru, tak v podnikatelském sektoru, ženy pobírají menší hodinovou mzdu než muži. Rozdíl v nepodnikatelské sféře v roce 2010 činil minimálně 15% bodů a v podnikatelské sféře více jak 20% bodů. Rovněž zastoupení žen a mužů v obou těchto sférách není vyrovnané. V podnikatelském sektoru tvořili muži necelé dvě třetiny zaměstnaných a ženy tvořily v nepodnikatelském sektoru dvě třetiny

z celkového počtu zaměstnaných osob. Opět zde platí pravidlo, že v sektorech, oborech a skupinách zaměstnání, ve kterých převažují muži, jsou rozdíly ve mzdách mezi oběma pohlavími vyšší, než tam, kde převažují ženy, ale i v těchto oborech ženy dosahují menších výdělků než muži.

5 Přístup žen k práci

Jak jsem již popsal v předchozí kapitole, ženy mají odlišné postavení a podmínky k participaci na trhu práce v České republice než muži. Tedy ženy nejsou zastoupeny ve stejné míře ve vedoucích pozicích, nemají stejně vysoké mzdy jako muži, ale zato dosahují vyššího vzdělání než muži a také není výrazný rozdíl v jejich pracovním nasazení. Tím se nabízí otázka, zdali ženy nemají jiný přístup k práci a ke kariéře v porovnání s muži. Tedy je třeba položit si otázku, jestli není práce pro ženy méně důležitá než pro muže. Z tohoto důvodu se v této kapitole budu věnovat postojům žen a mužů k práci v České republice.

Sociologických výzkumů zaměřených na přístupy mužů a žen k práci proběhlo v České republice více, např. *Průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce* v roce 2003 na vzorku 521 mužů a 546 žen starších 15 let vedený Alenou Křížkovou a Hanou Haškovou v rámci Sociologického ústavu Akademie Věd České republiky jako zakázka Ministerstva práce a sociálních věcí. Jedním z výsledků výzkumu byly poznatky o důležitosti práce v životě mužů a žen. Ze vzorku ekonomicky aktivních respondentů vyplynulo, že neexistují žádné výrazné rozdíly v postojích mužů a žen k práci. Z celkového počtu respondentů považovala svou práci za velmi důležitou téměř 70% mužů a 62% žen. Za spíše nedůležitou považovala svou práci shodně 4% žen a mužů. Ostatní dotázaní berou svou práci jako za spíše důležitou a žádný dotázaný neoznačil své zaměstnání za zcela nedůležité. Z výsledků tohoto výzkumu nevzešly žádné významné rozdíly v postojích mužů a žen k placené práci.⁶⁶

Další průzkum se uskutečnil v roce 2005 v rámci Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, kde proběhlo sociologické kvantitativní šetření pod názvem *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*, ve kterém se autorky zabývaly souvislostmi proměn pracovního trhu a soukromého života obyvatel České republiky. Výzkum zahrnoval

---

⁶⁶ Křížková, A. – Hašková, H., *Průzkum veřejného mínění o postavení mužů a žen na trhu práce*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, s. 2-9. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/957/zprava.pdf>

5510 respondentů ve věku 25 až 54 let a z tohoto celkového počtu bylo 2778 mužů a 2732 žen.⁶⁷ Na základě výsledků zmíněného výzkumu vydala Marta Vohlídalová článek v časopise *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, ve kterém se zabývá přístupem žen a mužů k práci.

Analýza autorky článku prokázala, že rovněž neexistují výrazné rozdíly v přístupu žen a mužů k práci. Z toho plyne, že ženy v porovnání s muži nejsou méně ambiciózní a práce v životě obou pohlaví má stejnou hodnotu, protože jak pro muže, tak pro ženy, znamená práce důležitý zdroj vlastní seberealizace a emancipace. Obě pohlaví rovněž přikládají stejnou váhu kariérenímu postupu v zaměstnání a to i v případě, že je nutné se v práci dále vzdělávat. Z obecného hlediska lze konstatovat, že neexistují výrazné genderové rozdíly v přístupu mužů a žen k práci. Nicméně analýza výzkumu prokázala, že muži jsou více než ženy orientovaní na výši mezd za práci, což autorka přisuzuje společenskému tlaku vyvíjeného na muže jako na ty, kteří nesou hlavní odpovědnost za finanční zabezpečení rodiny. Avšak ani tento fakt neznámá, že by ženy měly jiný postoj k práci než muži. Naopak postavení žen na pracovním trhu nelze vysvětlit na základě rozdílných přístupů obou pohlaví k placené práci, protože postoj k práci je rozdílný na základě výše dosaženého vzdělání, věku a profese jedince a už nezáleží na tom, zdali je dotyčný mužem nebo ženou.⁶⁸

---

⁶⁷ Dudová, R. a kol., *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. s. 13.

⁶⁸ Vohlídalová, M., *Mají muži a ženy v ČR odlišné postoje k práci?* *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2006, roč. 7, č. 1, s. 26-31.

Závěr

Cílem práce, ve které jsem se věnoval tématu postavení žen na trhu práce v České republice, byl popis postavení žen na pracovním trhu z pohledu genderových nerovností. Zabýval jsem se tedy tím, jakým způsobem se odráží nerovné postavení žen v české společnosti na jejich postavení ve struktuře pracovního trhu, jaké jsou příčiny genderových nerovností na pracovním trhu a jaké důsledky z tohoto postavení plynou pro ženy. Konkrétně jsem tedy sledoval souvislosti mezi obory ženami nejvíce studovanými a zaměstnáními, ve kterých jsou ženy nejvíce zastoupeny na trhu práce.

Z obecného hlediska je pro Českou republiku charakteristická vysoká participace žen na trhu práce, která je patrná jak z míry ekonomické aktivity žen, tak z míry zaměstnanosti žen v České republice. Zmíněné vyšší pracovní nasazení žen není v České republice žádným novým jevem, protože tato tradice navazuje již na postavení československých žen v době reálného socialismu. Přibližně od konce 60. let ženy začaly více pronikat na pracovní trh a právě v této době vznikl genderový stereotyp o duální pozici žen ve společnosti, který přetrval dodnes. Žena byla a je, podle tohoto stereotypu, chápána jako ta, která se má starat o rodinu a domácnost, a zároveň má přispívat do rodinného rozpočtu svou mzdou.

I přes vyšší nasazení žen na trhu práce se ženy doposud neprosadily ve všech profesích, oborech a strukturách pracovních pozic v porovnání s muži, což nám dokazují např. sociologická šetření Českého statistického úřadu (ČSÚ). Trh práce v České republice je významným způsobem segregován na zaměstnání, ve kterých převažují spíše ženy nebo spíše muži, ale také existují skupiny zaměstnání, ve kterých jsou obě pohlaví relativně vyrovnaná. Dle výsledků sociologických šetření ČSÚ pracují ženy nejčastěji v oborech vzdělávacích a v oborech zaměřených na zdravotnictví a sociální péči. Muži naopak preferují obory technicky a manuálně zaměřené, například stavebnictví, těžba a dobývání, informační a komunikační technologie atd. Tyto rozdíly v zastoupení mužů a žen v různých oborech se zakládají na dalším společenském stereotypu, který vede ženy k pocitu, že jako potenciální matky mají lepší vlohy k výchově a k pečování

o děti, nemocné lidi nebo seniory než muži, kteří zase disponují lepší fyzickou silou a vlohami k technickým oborům. Z pohledu genderové vertikální segregace počet žen nedosahuje ani zdaleka počtu mužů ve vedoucích a řídicích funkcích v České republice. Tento fakt je odborníky a odbornicemi vysvětlován na základě efektu skleněného stropu a skleněného výtahu, na jejichž základě muži vytvářejí taková pravidla, která vyhovují právě mužům a ženám jsou tím kladeny překážky v jejich kariérním postupu.

Nicméně trh práce není jedinou segregovanou strukturou společnosti, protože sám odráží genderovou segregaci ve vzdělávacím procesu, se kterou je úzce propojen. Právě v procesu vzdělávání se chlapci a dívky seznamují s jednotlivými obory, na jejichž základě si dále vybírají svá zaměření a budoucí povolání. Z výzkumů, které jsem uvedl v průběhu své práce, je patrné, že při rozhodování o budoucím povolání hrají významnou roli genderové stereotypy. Na základě těchto stereotypů si dívky a chlapci vybírají obory, které jsou v naší společnosti definovány jako femininní nebo maskulinní. Tomuto genderovému rozdělení odpovídají i počty studujících mužů a žen v rámci jednotlivých škol se specifickým zaměřením. Z obecného hlediska muži převládají pouze na školách bez maturitní zkoušky a ženy jsou tím pádem početněji zastoupeny ve zbylých typech vzdělávacích institucí. Z pohledu studijních oborů ženy převažují napříč celou strukturou vzdělávání v oborech zaměřených na zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a na společenské vědy a nauky. Muži naopak dominují zejména v technických vědách a naukách a dále také v přírodních vědách.

Genderové rozdělení preferencí studijních oborů se tedy odráží na samotné struktuře trhu práce a jedním z důsledků této genderové segregace pracovního trhu jsou mzdové rozdíly mezi ženami a muži. Tento fakt potvrzují jednotlivé statistiky, na jejichž základě je zcela zřejmé, že ženy v porovnání s muži dostávají výrazně nižší mzdu napříč celou strukturou pracovního trhu. Mezi faktory, které ovlivňují výši mzdy jedinců, patří zejména vzdělání, a dále věk jedince, praxe v oboru, odpracované hodiny atd. Je však otázkou, zdali lze zařadit mezi tyto faktory pohlaví jedince, protože na jednu stranu je zcela zřejmé, že ženy nedosahují stejné výše mzdy jako muži, ale zároveň doposud nevznikla studie, která by dokazovala, že ženy dostávají nižší plat oproti mužům proto, že jsou prostě ženami.

Nicméně podle současné právní úpravy důvody rozdílu ve mzdách mužů a žen nesmí v žádném případě souviset s pohlavím zaměstnance.

Ve své práci jsem se tedy snažil poukázat na to, jak mocný dokáže být genderový stereotyp v naší společnosti a jakým způsobem dokáže ovlivnit životy nejen žen, ale život každého člověka bez ohledu na jeho či její genderovou příslušnost.

Shrnutí

Zaměstnání je důležitou součástí života každého jedince, jak dokazují jednotlivé výzkumy postojů žen a mužů k placené práci. Zároveň však platí fakt, že muži a ženy nemají stejné pracovní podmínky. Ve společnosti, ve které přetrvávají genderové nerovnosti založené na genderových stereotypech, jsou vytvářeny bariéry v pracovním uplatnění žen. Zmíněné nerovnosti v pracovním uplatnění se projevují genderovou strukturou pracovního trhu, kde jedno pohlaví v rámci oboru nebo povolání převládá nad druhým. Příčinou těchto nerovností je genderová struktura vzdělávacího systému, v němž jsou ženy a muži segregováni do různých studijních oborů. Důsledkem genderové segregace pracovního trhu jsou pak nerovnosti v platovém ohodnocení za práci mužů a žen, přičemž ženy dostávají napříč celým trhem práce v průměru nižší plat než muži.

Summary

An employment is an important part of everybody's life. This fact is proved by particular researches dealing with men and women attitudes to jobs. On the other hand men and women do not have the same labour conditions. In a society in which gender inequalities based on gender stereotypes are still prevailing, there are created barriers for women in the process of finding employment. These inequalities have an impact on the gender structure of a labour market in a labour use when one gender dominates over the second one within a profession. The inequalities are caused by the gender structure of educational system since women and men are divided into different subjects of studies. The consequences of this gender segregation of a labour market are connected with differences in men and women salary conditions. Women earn less money than men, considering the average payments across the whole labour market.

Seznam použitých informačních zdrojů

BARTÁKOVÁ, Helena. *Cesta zpátky: návrat žen po rodičovské dovolené na trh práce v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 240 s. EDIS, sv. 4. ISBN 978-80-210-5012-9.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 140 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2916-4.

CAMPBELL, Neil A. a Jane B. REECE. *Biologie*. Brno: Computer Press, 2006. xxxiv, 1338 s. ISBN 80-251-1178-4.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 3. Praha: SPN, 1987, 384 s.

DUDOVÁ, Radka a kol. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. 166 s. Sociologické studie = Sociological studies; 07: 3. ISBN 978-80-7330-119-4.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, Gender a věk. s. 157-168. ISBN 978-80-7367-465-6.

FISCHLOVÁ, Drahomíra. *Analýza rozdílů ve výši pracovních příjmů mužů a žen – návržení modelového postupu zjišťování podílu diskriminace*. Praha: VÚPSV, 2002, 63 s.

FISCHLOVÁ, Drahomíra. *Vytvoření informační základny pro analýzu faktorů ovlivňujících rozdíly v úrovni pracovních příjmů (mezd) mužů a žen a pro modelování (prognózování) těchto rozdílů*. Praha: VÚPSV, 2005, 60 s. ISBN 80-239-5231-5.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1., aktualiz. a rozš. Editor Philip W Sutton. Překlad Tereza Jiroutová Kynčlová. Praha: Argo, 2013, 1049 s. ISBN 978-802-5708-071.

HAMPLOVÁ, Hana, Jitka RYCHTAŘÍKOVÁ a Simona PIKÁLKOVÁ. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 108 s. ISBN 80-7330-040-0.

HARNACHOVÁ, Martina, Markéta HARATICKÁ, Anna KRČKOVÁ, Petr PÁVEK a Vítězslav SLÍVA. *Genderové stereotypy*. In: SocioWeb [online], 3. 6. 2010 [cit. 13. 11. 2014], Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=115>

JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ, Iva ŠMÍDOVÁ a kol. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Brno: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 220 s. Studie; sv. 65. ISBN 978-80-7419-030-8.

KOLÁŘOVÁ, Jitka (ed.). *Volba povolání bez předsudků. Metodika projektového dne pro základní školy*. Praha: Gender Studies, 2014, 109s. ISBN 978-80-8652-048-3.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, (ed.) a kol. *Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005, 91 s. Sociologické studie; 05: 04. ISBN 80-7330-077-X.

KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Životní strategie žen a mužů v řízení (a) podnikání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 175 s. Sociologické disertace. ISBN 978-80-9330-125-5.

KŘÍŽKOVÁ, Alena a Hana HAŠKOVÁ. *Průzkum veřejného mínění o postavení mužů a žen na trhu práce*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 47 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/957/zprava.pdf>

KŘÍŽKOVÁ, Alena, Hana MAŘÍKOVÁ, Hana HAŠKOVÁ a Lenka FORMÁNKOVÁ. *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 258 s. Gender sondy, 65 sv. ISBN 978-80-7419-054-4.

KŘÍŽKOVÁ, Alena a Zdeněk SLOBODA. *Genderová segregace českého trhu práce: kvantitativní a kvalitativní obraz*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009, 115 s. Sociologické studie (Sociologický ústav AV ČR), 09:4. ISBN 978-80-7330-165-1.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002, 172 s. ISBN 80-86429-08-3.

MAŘÍKOVÁ, Hana, Alena KŘÍŽKOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ. *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 303 s. Gender sondy, sv. 9. ISBN 978-80-7419-100-8.

MAŘÍKOVÁ, Hana, *Gender! Co to znamená?* In: SocioWeb [online], 20. 4. 1982 [cit. 10. 11. 2014], Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=225&lst=103>

OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, 171 s. ISBN 80-7178-403-6.

PRAŽÁK, Josef a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník. Díl I. A-K*. Vyd. 18. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955, 743 s.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

SMETÁČKOVÁ, Irena, (ed.). *Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni*. Praha: SOÚ AV ČR, 2005, 233 s.

SMETÁČKOVÁ, Irena, (ed.). *Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství*. Praha: Otevřená společnost, 2007, 76 s. ISBN 978-80-87110-00-3.

SMETÁČKOVÁ, Irena, (ed.) a Lucie JARKOVSKÁ. *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, 2006, 67 s. ISBN 80-903331-5-X.

SMETÁČKOVÁ, IRENA a Klára VLKOVÁ. *Gender ve škole: příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, 2005, 191 s. ISBN 80-903-3312-5.

SOKAČOVÁ, Linda, (ed.). *Kariéra, rodina, rovné příležitosti: výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce*. Praha: Gender Studies, 2006, 25 s. ISBN 80-86520-12-9.

TABERY, Paulína. *Prestiž povolání*. Tisková zpráva. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, v.v.i. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3543/f3/100819s_eu80829.pdf

UHDE, Zuzana. *Feministická společenská kritika*. In Šubrt, J., *Soudobá sociologie I*. Praha: Karolinum, 2007, s. 279-290.

VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Mají muži a ženy v ČR odlišné postoje k práci?* Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2006, roč. 7, č. 1, s. 26-31.

Výsledky šetření za rok 2010. *ISPV* [online]. 2010 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2010.aspx>

WEST, Candace a Don H. ZIMMERMAN. *Dělat gender*. Sociální studia. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006, roč. 5, č. 1, s. 99-120.

Zaostřeno na ženy a muže. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2013-qelgahgc43>

ZORMANOVÁ, Lucie. *Gender ve vzdělání dětí a mládeže*. In: Metodický portál RVP.CZ. 2011 [online], 18. 8. 2011 [cit. 13. 11. 2014] Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/12857/GENDER-VE-VZDELAVANIDETI-A-MLADEZE.html/>

Ženy a muži v datech. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zeny-a-muzi-v-datech-2014-ksmwktemht>

Seznam tabulek a grafů uvedených v textu

Graf 1. Populace podle věkových skupin a vzdělání: Vzdělání celé populace podle věku v roce 2013.

Zdroj: Ženy a muži v datech 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 31. 12. 2014 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20541835/30000414k04.pdf/1c36bae7-8e79-48c2-a3c5-1e808158d603?version=1.1>

Tabulka 1. Studenti středních škol bez maturity dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023309.pdf/16ac255b-8ec8-4d2d-89c1-f11bb354f64b?version=1.1>

Tabulka 2. Studenti středních škol s maturitou dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023310.pdf/28d0e1b7-c2bb-49f9-b57c-a70b6f5cd9eb?version=1.1>

Tabulka 3. Studenti vyšších odborných škol dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023311.pdf/e4e5496d-b9ee-4876-b583-1d5a9f02b30a?version=1.1>

Tabulka 4. Studenti vysokých škol dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023313.pdf/c45a8538-a852-4154-a68b-a8d7a2233e40?version=1.1>

Tabulka 5. Míra ekonomické aktivity, míra ekonomické neaktivity, míra zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR podle pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy4259>

Tabulka 6. Odvětví činnosti zaměstnaných CZ-NACE dle pohlaví v % v rámci odvětví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024407.pdf/58b32f9a-c2c2-4a3e-9ddc-dde092e05ff4?version=1.1>

Tabulka 7. Zaměstnaní v NH podle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO (VŠPS) v % dle pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024409.pdf/8ccc1c73-5578-4446-b0c9-9744128e0093?version=1.1>

Tabulka 8. Mediány hrubých měsíčních mezd podle pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024437.pdf/821e3ddb-3cf2-49e7-8c0f-e7efacf754c7?version=1.1>

Tabulka 9. Mediány hrubých měsíčních mezd podle pohlaví a výše dokončeného vzdělání v roce 2013.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024438.pdf/8e151a06-f5d0-4e79-920b-e46054ea7ec7?version=1.1>

Tabulka 10. Mediány hrubých měsíčních mezd v třídění podle hlavních tříd CZ-ISCO a podle pohlaví v roce 2013.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Práce a mzdy. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25705258/3000024438.pdf/8e151a06-f5d0-4e79-920b-e46054ea7ec7?version=1.1>

Tabulka 11. Medián hodinových výdělků podle pohlaví v podnikatelské a nepodnikatelské sféře ve 4. čtvrtletí 2010.

Zdroj: Statistika výdělků: Archiv: Výsledky šetření za rok 2010: Podnikatelská sféra - 4. čtvrtletí 2010 – Nepodnikatelská sféra - 4. čtvrtletí 2010. ISPV [online]. 2010 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:

<http://ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2010.aspx>

Seznam příloh

Tabulka 12. Studenti středních škol bez maturity dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023309.pdf/16ac255b-8ec8-4d2d-89c1-f11bb354f64b?version=1.1>

Tabulka 13. Studenti středních škol s maturitou dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023310.pdf/28d0e1b7-c2bb-49f9-b57c-a70b6f5cd9eb?version=1.1>

Tabulka 14. Studenti vyšších odborných škol dle oboru a pohlaví.

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014: Vzdělání. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. 2014, 11. 2. 2015 [cit. 2015-03-1]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/25704419/3000023311.pdf/e4e5496d-b9ee-4876-b583-1d5a9f02b30a?version=1.1>

Tabulky

Tabulka 12. Studenti středních škol bez maturity dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Studenti		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Obory středních škol bez maturitní zkoušky	33 785	65 671	8 566	17 445
Techn. vědy a nauky 1. č.	5 721	29 875	1 154	7 815
hornictví a hor. Geologie	-	91	-	26
strojírenství	427	20 395	67	5 224
elektrotechnika	115	7 796	22	2 229
technická chemie	217	160	60	21
potravinářství	4 962	1 433	1 005	315
Technické vědy a nauky 2. č.	1 001	15 688	272	4 482
textil a oděvnictví	288	71	102	9
zpracování kůže, plastů, pryže	27	18	6	4
zpracování dřeva	230	4 612	43	1 380
polygrafie	250	239	74	72
stavebnictví	34	10 196	5	2 870
doprava, telekomunikace	144	98	40	29
speciální interdisciplinární obory	28	454	2	118
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	2 186	7 162	556	1 634
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	873	128	202	21
Společenské vědy a nauky, služby 1. č.	21 925	11 123	5 969	3 056
ekonomika a administrativa	31	57	14	17
gastronomie, hotelnictví, turismus	10 992	9 040	2 644	2 496
obchod	4 245	1 363	1 121	352
osobní a provozní služby	6 657	663	2 190	191
Společenské vědy a nauky, služby 2. č.	1 789	1 122	354	283
pedagogické vědy	1 038	165	112	12
obecně odborná příprava	751	957	242	271
Vědy a nauky o kultuře, umění	290	573	59	154

Zdroj: Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání, ČSÚ.

Tabulka 13. Studenti středních škol s maturitou dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Žáci		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Obory středních škol s maturitní zkouškou	113 718	107 091	27 729	24 539
Přírodní vědy a nauky	2 076	14 069	382	1 741
ekologie a ochrana životního prostředí	945	834	230	203
informatické obory	1 131	13 235	152	1 538
Techn. vědy a nauky 1. č.	2 439	31 257	512	8 070
hornictví a hor.geolog.	11	319	-	76
strojírenství	556	15 667	77	3 714
elektrotechnika	209	13 976	96	4 057
technická chemie	1 123	889	207	147
potravinářství	540	406	132	76
Techn. vědy a nauky 2. č.	6 499	16 910	1 562	3 881
textil a oděvnictví	488	47	208	20
zpracování kůže, plastů, pryže	23	35	14	13
zpracování dřeva	102	1 152	43	346
polygrafie	1 677	850	280	154
stavebnictví	2 242	7 848	553	1 978
doprava, telekomunikace	1 794	2 255	459	530
speciální interdisciplinární obory	173	4 723	5	840
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	5 153	3 988	1 048	759
zemědělské a lesnické vědy	3 549	3 701	728	714
veterinární vědy	1 604	287	320	45
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	11 331	1 434	2 092	248
Společenské vědy a nauky, služby 1. č.	56 694	29 519	15 234	7 193
ekonomika a administrativa	21 654	10 600	6 710	3 071
podnikání v oborech, odvětvích	10 262	8 600	2 649	1 963
gastronomie, hotelnictví, turismus	12 249	5 316	2 968	1 166
obchod	1 671	860	515	258
právní vědy	7 082	3 661	1 672	681
osobní a provozní služby	3 776	482	720	54
Společenské vědy a nauky, služby 2. č.	22 787	7 084	5 705	2 117
publicistika a knihov.	447	135	153	58
pedagogické vědy	11 678	757	2 354	115
obecně odborná příprava	10 662	6 192	3 198	1 944
Vědy a nauky o kultuře, umění	6 739	2 830	1 194	530

Zdroj: Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání, ČSÚ.

Tabulka 14. Studenti vyšších odborných škol dle oboru a pohlaví

Skupina oborů	Studenti		Absolventi ve šk. roce 2012/2013	
	ženy	muži	ženy	muži
Vyšší odborné školy celkem	20 305	8 027	4 847	1 590
Přírodní vědy a nauky	61	47	30	19
Techn. vědy a nauky 1. č.	380	1 674	53	361
strojírenství, strojírenská výroba	38	615	4	137
elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika	217	992	39	211
technická chemie, chemie silikátů	34	25	2	5
potravinářství, potravinářská chemie	91	42	8	8
Techn. vědy a nauky 2. č.	759	763	174	147
zpracování dřeva, výroba hudebních nástrojů	58	147	13	29
stavebnictví, geodézie, kartografie	90	242	19	32
doprava a spoje	124	119	24	24
speciální, interdisciplinární obory	487	255	118	62
Zemědělství - lesnictví, veterinární vědy	429	318	83	62
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy	5 542	991	1 198	153
Společenské vědy a nauky, služby 1. č.	6 766	3 026	1 788	664
filozofie, teologie	95	90	2	7
ekonomika a administrativa	2 693	849	758	153
podnikání v oborech, odvětvích	643	548	179	97
gastronomie, hotelnictví, turismus	1 337	376	361	98
obchod	92	71	37	30
právo, právní, veřejnosprávní činnost	1 906	1 092	451	279
Společenské vědy a nauky, služby 2. č.	5 672	715	1 345	97
publicistika, knihovnictví, informatika	405	222	62	19
pedagogika, učitelství, sociální péče	5 267	493	1 283	78
Vědy a nauky o kultuře, umění	691	470	175	81
Vojenské vědy	5	23	1	6

Zdroj: Vlastní výpočty, data z – Zaostřeno na muže a ženy 2014: Vzdělání, ČSÚ.